

**UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTE HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno**

Problematika mladistvé delikvence

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.**

**Vypracovala:
Vladimíra Rafajová**

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Problematika mladistvé delikvence“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 19. 04. 2010

.....

Vladimíra Rafajová

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D., za odborné vedení a konzultace, jeho cenné rady a připomínky, které mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce. Také velké dík patří všem zaměstnancům Probační a mediační služby ČR, kteří mi poskytli informace, pracovníkům Vězeňské služby ČR, za umožnění odborných praktických stáží ve vězeňských zařízeních. Jsem vděčná za trpělivost mé rodiny, kterou se mnou měli při studiu.

Vladimíra Rafajová

OBSAH

ÚVOD.....	7
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1. ZÁKLADNÍ POJMY	10
2. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ DELIKVENCII	13
2.1 SKUPINA FAKTORŮ EXISTUJÍCÍCH VNĚ PACHATELE.....	14
2.2 SKUPINA FAKTORŮ PŘÍMO SPOJENÁ S OSOBOU PACHATELE	14
2.3 RODINA	15
2.4 ŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ.....	16
2.5 KRIMINALITA MLÁDEŽE VE SKUPINĚ	17
3. DROGOVÁ SUBKULTURA	18
3.1 MLADISTVÝ VERSUS DROGY.....	18
3.2 ALKOHOL	21
4. TRESTNÁ ČINNOST MLADISTVÝCH.....	22
4.1 TYPICKÉ ZPŮSOBY PÁCHÁNÍ PROTIPRÁVNÍHO JEDNÁNÍ MLADISTVÝCH:.....	22
4.2 MAJETKOVÁ KRIMINALITA:	23
4.3 NÁSILNÁ KRIMINALITA:.....	23
5. POSTAVENÍ MLADISTVÉHO V TRESTNÍM PRÁVU	24
5.1 VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ.....	24
5.2 OCHRANNÁ OPATŘENÍ.....	25
5.3 TRESTNÍ OPATŘENÍ.....	26
6. VÝKON VAZBY A TRESTNÍHO OPATŘENÍ ODNĚTÍ SVOBODY NA MLADISTVÝCH DELIKVENTECH	29
6.1 VÝKON VAZBY	29
6.2 VÝKON TRESTNÍHO OPATŘENÍ ODNĚTÍ SVOBODY.....	30
7. DOHLED.....	33
ZAHÁJENÍ ČINNOSTI STŘEDISKA PMS	33
PRŮBĚH ČINNOSTI PMS V RÁMCI VÝKONU DOHLEDU	33
UKONČENÍ ČINNOSTI STŘEDISKA PMS V RÁMCI VÝKONU DOHLEDU.....	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
8. PRŮZKUM	37
8.1 VĚZEŇSKÁ SLUŽBY ČR.....	37
9. ODBORNÁ PRAKTICKÁ STÁŽ VE VAZEBNÍ VĚZNICI OLOMOUC.....	39
9.1 PRŮBĚH STÁŽE VE VAZEBNÍ VĚZNICI	39
9.1.1 Aktivita č. 1 s vychovatelkou Dagmar.....	40
9.1.2 Aktivita č. 2 s vychovatelkou Dagmar.....	40
9.1.3 Kazuistika č. 1.....	41
9.1.4 Kazuistika č. 2.....	42
9.2 PROGRAMY ZACHÁZENÍ.....	43
10. ODBORNÁ PRAKTICKÁ STÁŽ VE VĚZNICI VŠEHRDY.....	46

10.1	PILOTNÍ PROGRAM TP 21 JUNIOR.....	47
10.2	DEN VE VĚZNICI	48
10.2.1	Kazuistika č. 3.....	49
10.2.2	Rozhovor s ředitelem věznice.....	50
10.3	PERSONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ PRÁCE S MLADISTVÝMI ODSOUZENÝMI.....	51
10.4	POSTUP PŘI PŘIJÍMÁNÍ MLADISTVÉHO DO VÝKONU TRESTNÍHO OPATŘENÍ	51
10.5	PROGRAM ZACHÁZENÍ	52
10.6	DENNÍ HARMONOGRAM VE VĚZNICI	54
11.	DOTAZNÍKOVÁ METODA	56
11.1	SKUPINY RESPONDENTŮ	56
11.2	HYPOTÉZY	57
11.3	SEZNAM OTÁZEK POUŽITÝCH Z DOTAZNÍKŮ	57
11.4	VLASTNÍ VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ, TABULKY, GRAFY	58
	ZÁVĚR.....	67
	RESUMÉ	70
	ANOTACE.....	72
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	75
	SEZNAM PŘÍLOH.....	76

ÚVOD

„Problematika mladistvé delikvence“ je velmi častým ožehavým tématem dnešní společnosti. Denně jsme informováni o stále se objevujících případech trestné činnosti, které se dopustili jedinci velmi nízkého věku. Jde především o trestnou činnost majetkovou, neopomenutelné procento ale bohužel tvoří i násilná trestná činnost, nevyjímaje nejzávažnější trestné činy, kterými jsou i vraždy.

Proč jedinec, který je stále „dítětem“, spáchá trestný čin? Jaký je jeho motiv? Proč někteří mladiství dospějí v bezproblémového jedince, který se nemusí potýkat se zákonem a u jiného tomu tak není? Tyto otázky si pokládám při vypracovávání této práce.

Cílem práce je zaměřit se na rodinné prostředí, jako jeden z možných faktorů ovlivňující vznik delikvence mládeže a v rámci průzkumu ověření tohoto faktoru.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části, která je složena ze sedmi kapitol vysvětlím základní pojmy, se kterými se v této práci setkáme, dále faktory ovlivňující delikvenci. Zde především poukážu na rodinu a rodinné prostředí mladistvého jedince, školní prostředí a neformální skupinu – partu.

Trestnou činnost mladistvých delikventů velmi často provází a navzájem se prolíná drogový problém, na který upozorním ve třetí kapitole této práce. Ve zbylých kapitolách uvedu typické způsoby páchaní trestné činnosti mladistvými, postavení mladistvého v trestním právu, výkon vazby a trestního opatření odnětí svobody u mladistvých jedinců. V neposlední řadě popíši také dohled probačního úředníka nad osobou mladistvého ve výkonu trestního opatření odnětí svobody s podmíněčným odkladem.

V praktické části mé práce, která je členěna na čtyři kapitoly a několik podkapitol, uvedu zpracované poznatky, data a informace, které jsem postupně sbírala ve Vazební věznici v Olomouci a všehrské věznici. Za pomoci kvantitativní dotazníkové metody jsem provedla sběr dat ke svému průzkumu, díky kterému mohu verifikovat či falzifikovat předem stanovené hypotézy. Tato část práce obsáhne také

programy zacházení s mladistvými odsouzenými, praktické ukázky z aktivit a kazuistiky.

Dotazníky jsem předložila celkem šedesáti respondentům. První skupinu respondentů tvoří jedinci v dohledu Probační a mediační služby ČR, druhou mladiství odsouzení, třetí studenti Střední policejní školy Ministerstva vnitra. Následné vyhodnocení dotazníků je pro lepší názornost vyobrazeno v grafech.

Tato bakalářská práce se zabývá rodinným prostředím, jako základní sociální skupinou, ve které se jedinec bohužel často vyvine v delikventní osobnost.

Následně pojednává o resocializaci v rámci penitenciární péče ve vězeňských zařízeních pro výkon vazby a trestu odnětí svobody mladistvých jedinců. Kde pro tuto problémovou skupinu je velkým přínosem práce sociálních pracovníků, speciálních pedagogů a vychovatelů.

Tato práce by mohla být přínosem pro pedagogy, kteří již pracují nebo by chtěli pracovat s mládeží, která je nedelikventní. Zde by mohla být nápomocna jako prevence vzniku delikventního chování u těchto osob. Oslovit by mohla pracovníky základních i středních škol.

Následně by mohla pomoci při zodpovězení otázek sociálním pracovníkům v oblasti péče o děti.

Určitě největší skupinu by mohli tvořit samotní rodiče, kteří chtějí předejít trestné činnosti svých potomků, anebo rodičům, kteří se již potýkají s problémem mladistvé delikvence.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. ZÁKLADNÍ POJMY

Pro lepší pochopení následujícího textu je vhodné si nejdříve vymežit některé z pojmů užívaných v oblasti trestné činnosti mladistvých. Vymezení níže uvedených pojmů se napříč odbornou literaturou liší. Například Matoušek (2003) uvádí vymezení následujících pojmů:

Delikvence

Tento pojem vychází z latinského *dēlinquere* = proviňovat se, chybovat. Za delikvenci se považují veškeré typy chování, které porušují společenské normy chráněné zákony (všechny trestné činy a přestupky včetně protispolečenských činů, které spáchali nezletilí). Jako specifickou formu delikvence lze možno uvést predelikvenci. Jedná se o chování dětí, zejména útěky z domova, záškoláctví a agresivní napadání vrstevníků, ze kterého se může s větší pravděpodobností než u jiných druhů chování vyvinout kriminální chování.

Kriminalita

Kriminalitou rozumíme veškerou trestnou činnost dospělých i osob, které nemají trestní odpovědnost. Tato skutečná kriminalita se dělí na kriminalitu zjevnou (je vyšetřována orgány činnými v trestním řízení) a kriminalitu latentní (neregistrovaná, neohlášená, nezjištěná).

Riziková mládež

Rizikovou mládeží se rozumí osoby do 18 let věku, u nichž je zvýšené riziko sociálního selhání, tj. kriminálního chování, závislosti na alkoholu, na nealkoholových drogách, hráčství, sebevražedného jednání, těhotenství před dosažením hranice dospělosti.

Tyto klíčové pojmy, uváděné v odborné literatuře mají úzkou vazbu na zákonné normy, upravující výkon vazby, výkon trestního opatření odnětí svobody a činností Probační

a mediační služby ČR. V těchto normách jsou vymezeny další pojmy, například výkon vazby.

Vazba

Důvod vazby je upraven v Hlavě čtvrté Trestního řádu číslo 141/1961 Sb. jako institut trestního zařízení. Výkon vazby je vymezen v zákoně o výkonu vazby č. 293/1993 Sb.

Vazba znamená vážný zásah do občanských práv a svobod zaručených ústavou.

Výkon trestního opatření odnětí svobody

Výkon trestního opatření odnětí svobody mladistvých upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže zákona číslo **218/2003 Sb.**

Probační a mediační služba

PMS byla zřízena na základě zákona číslo **257/2000 Sb.** o Probační a mediační službě, ve kterém je uvedeno, že úkolem Probační a mediační služby je především přispívat prostřednictvím probace a mediace k naplňování trestní spravedlnosti, zejména vytvářením podmínek pro účinné a efektivní rozhodování o alternativních postupech v trestním řízení a ukládání a zajištění výkonu alternativních trestů a také nalezení odpovídající reakce na spáchaný trestný čin.

Probací se rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život a došlo tak k obnově narušených právních i společenských vztahů.

Mediací se rozumí mimosoudní řešení sporu mezi obviněným a poškozeným. Dále shromažďuje důležité informace o povaze a okolnostech sporu a pomáhá hledat přijatelná řešení (zákon o Probační a mediační službě č.257/2000 Sb.).

Prostřednictvím probace a mediace se podílí na řešení sporů mezi obviněnými a poškozenými a svým jednáním usiluje o urovnání konfliktních stavů a obnovení respektu k právním normám v souvislosti s trestním řízením.

Nedílnou součástí poslání služby je prevence a snižování rizik opakování trestné činnosti. Probační a mediační služba chce na poli trestní spravedlnosti usilovat zejména o dosažení těchto cílů:

Integrace pachatele – Probační a mediační služba směřuje k začlenění pachatelů do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který usiluje o obnovení respektu pachatelů k právnímu stavu společnosti, o jejich uplatnění a seberealizaci.

Participace poškozeného – Probační a mediační služba se snaží o zapojení poškozeného do procesu odškodnění, řešení následků trestného činu a obnovení pocitu bezpečí ve společnosti a důvěry v systém spravedlnosti.

Ochrana společnosti – Probační a mediační služba chce přispívat k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření.

Probační a mediační služba za účelem zajištění svého poslání provádí nebo zabezpečuje koncepční, metodickou, informační, analytickou a vzdělávací činnost.

Spolupracuje se státními a nestátními organizacemi obdobného zaměření, profesními organizacemi, ústavy, státními a nestátními vzdělávacími institucemi.

Probační a mediační služba rozvíjí mezinárodní spolupráci se zahraničními institucemi působící v oblasti probace, mediace, sociální práce v trestní justici a sociálních službách.

2. FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ DELIKVENCII

Charakteristickým znakem mladistvé delikvence je zejména nedokončený individuální a sociální vývoj. Mladiství přicházející do výkonu trestu jsou většinou sociálně zanedbaní, se sníženým intelektem a s neúplným základním vzděláním. Jsou v nich zakořeněny špatné návyky v oblasti pracovní, společenské a kulturní. Jak uvádějí Matoušek, Kroftová (1998), je trestná činnost této skupiny pro společnost velmi nebezpečná a impulsivní, která je ovlivněna mnoha faktory, které se vzájemně prolínají a podmiňují se. Jedná se především o následující faktory.

Dědičnost

Dědičnost autor popisuje jako genetickou zakotvenost lidského chování, který je jako aspekt současnými společenskými vědami stále nedocenený. Uvádí, že všechny osobnostní vlastnosti, postoje i zájmy jsou dědičné.

Velmi důležitým faktorem na vzniku delikvence má vliv příslušnost k danému pohlaví.

Pohlaví

Z dostupných statistik vyplývá, že muži páchají trestnou činností daleko častěji než ženy. Podle policejních statistik je poměr stíhaných mužů a žen 4:1, před soudem stane 6x více mužů než žen, poměr uvalených vazeb je 20:1 a ve výkonu trestu je poměr 30:1. K 31. 12. 2000 bylo ve vazbě celkem 163 mladistvých obviněných (z toho pouze 7 žen), a trest odnětí svobody vykonávalo 110 mladistvých odsouzených (z toho 3 ženy) (Matoušek, Kroftová, 1998).

Výše uvedený autor uvádí rozdíl mezi mužskou a ženskou kriminalitou je připisován vrozeně vyšší agresivitě mužů (agresivita přímá, neverbální), která je ovlivňována mužským pohlavním hormonem testosteronem. Vrchol kriminality mužů je stejný jako vrchol sexuální aktivity, tedy mezi 18. – 22. rokem věku.

2.1 Skupina faktorů existujících vně pachatele

Těmi jsou faktory v oblasti společenské, sociální. Vysoké procento delikventů pochází z rodin neúplných, pokud se jedná o rodinu úplnou, vyskytuje se v ní alkoholismus, prostituce, tzv. kriminální zácvik.

Dále k vývoji delikvence přispívá chybná výchova v rodině, přílišná přísnost nebo naopak rozmazlenost. U mála delikventů lze konstatovat funkční rodinu, ale obvykle je rodina dobře situovaná, rodičům nezbyvá čas na děti, a tak to kompenzují penězi a věcmi. Proti tomu chudá rodina, nemá na dítě čas, musí pracovat, starat se. Mladistvý chce to, co mají jiní, a pokud to on a rodina nezvládne, tak si to vezme. V obou případech se jedná o problém využití volného času, tzv. děti ulice.

Všeobecné a odborné znalosti a inteligence rodičů delikventů je často na minimální úrovni. Změna hospodářské situace ovlivňuje celou společnost. Mladá generace je technicky vyspělejší, platově preferovaná, mnozí rodiče zaostávají za dětmi technicky i ekonomicky (www.cevap.cz).

2.2 Skupina faktorů přímo spojená s osobou pachatele

Oblast biologická, psychologická, medicínská a fyziologická. Důležitým faktorem je pohlaví. Delikvence chlapců vůči děvčatům se pohybuje v poměru 3:1 až 9:1. To lze vysvětlit přirozenou agresivitou, zvýšenou brutalitou, soutěživostí, ochotou riskovat, snahou vyniknout a touhou po dobrodružství.

Mezi delikventy jsou zastoupeny všechny stupně inteligence. Přesto se delikvence častěji vyskytuje u slabomyslných osob, které jsou nejvíce vystaveny svodům a nejméně vybaveny zábrany. Mezi rozumovou schopností a delikvencí neexistuje přímá úměra. Zde je třeba podotknout, že i ke spáchání primitivního trestného činu, je potřeba určitý stupeň inteligence.

Větší procento delikventů, než odpovídá rozložení v populaci, se rekrutuje z dětí trpících hyperaktivitou. Zvýšené zastoupení mezi delikventy mají i jedinci s psychomotorickou epilepsií (www.cevap.cz).

2.3 Rodina

V této podkapitole bude pojednáno o rodině, jako sociální skupině, do které se jedinec rodí a je v ní vychováván. Mnohdy je ale hlavním rizikovým faktorem vzniku delikvence.

Nejprve bude vysvětleno několik základních typů rodin, které popisují Kraus, Sýkora (2009).

Funkční rodina

Funkční rodina je tak, která přiměřeně plní všechny své funkce, jedná se především péče o děti a jejich výchova, reprodukce potomstva, ekonomická spolupráce rodičů, sexuální soužití rodičů.

Problémová rodina

V této rodině občas dochází k poruchám jedné či několika funkcí, které narušují vážněji život rodiny a zásadně negativně ovlivňují vývoj dítěte.

Dysfunkční rodina

Zde dochází k vážným poruchám, vnitřnímu rozkladu rodiny, je zásadně narušován socializační proces dítěte.

Nefunkční rodina

Nefunkční rodina není schopna vůbec zabezpečit základní potřeby a dítě je třeba umístit do náhradní rodinné péče (Kraus, Sýkora, 2009).

Jak uvádí Labáth (2001), je rodina veřejností považována za jednu z hlavních příčin delikventního chování u mladistvých. Zejména výskyt patologických jevů, špatná funkce, struktura a vztahy v rodině mají na vznik delikvence vliv. Také duševní poruchy, poruchy chování, kriminální jednání rodičů, kvalita a velikost rodiny, pořadí sourozenců a v neposlední řadě socioekonomický status rodiny, se velmi podepisuje na jedincích a jejich kriminální kariéře.

„Většina rodin mladistvých delikventů je méně soudržných a atmosféra v nich je konfliktnější než atmosféra v rodinách s normálně se vyvíjejícími dětmi. A.J.Ferreira použil v 60. letech termín rozštěpená dvojná vazba, jímž chtěl vystihnout napětí mezi

mateřským a otcovským postojem k delikventnímu dítěti. Co otec dovoluje, matka zakazuje a naopak. Polarizace v postojích se dá ovšem považovat za univerzální reakci rodičů k jakkoli ohroženému dítěti“ (Matoušek, 1997, s. 111).

Rodiče dětí, kteří vedou nezřízený život, užívají návykové látky, jsou často nezaměstnaní nebo mají podobné projevy sociální nepřizpůsobivosti, také zvyšují pravděpodobnost, že dítě bude během dospívání přestupovat meze zákona (Matoušek, Kroftová, 1998).

Dále autor uvádí, že delikventní mládež nepochází vždy ze sociálně slabších rodin. Mladiství dopouštějící se trestné činnosti pocházejí z rodin ze všech společenských vrstev. V nejnižších vrstvách je také kvůli nízké kvalitaci vysoká nezaměstnanost.

Výskyt delikventních jedinců z dobře situovaných rodin může být důsledkem slabého vlivu rodičů na dítě, nezáměrem ze strany rodičů, konfliktů uvnitř rodiny atd.

2.4 Školní prostředí

Školní prostředí je faktorem, který může ovlivnit vznik delikvence. Matoušek, Kroftová (1998) poukazují na důležitost osobnosti učitele. Jeho nezáměrem či agresivitou mohou vyvolat šikanu ve třídě. Vývoji směrem ke kriminalitě může napomáhat i reakce školy na zjištění asociálního chování jednoho či více dětí. Přehlížení zcela zjevných přestupků, nejasná pravidla týkající se žádoucího chování dětí, nekonzistentní uplatňování disciplíny, degradace a deprimování žáků v procesu jejich trestání, nemožnost odčinit přestupek, neobjektivní rozhodování učitelů a ředitele a obviňování rodičů za něco, co rodiče nezpůsobili. To jsou všechno postoje podkopávající představu dětí o tom, že jejich chování má za každých okolností jasné hranice a že udržování těchto hranic se řídí pravidly fair play.

Je nutné podotknout, že dítě vstupem do školy ztrácí výlučně své postavení a musí se přizpůsobit režimu, škola ho bere jako jednoho z mnoha a žádá po něm, aby se ukáznilo.

2.5 Kriminalita mládeže ve skupině

Kriminalita mládeže je páchána skoro vždy v neformálních skupinách, vznikajících vydělením ze skupin formálních (nejčastěji je tvoří spolužáci ze škol, učilišť, svěřenci stejných docházkových a pobytových zařízení). Tyto skupiny se vymknou sociální kontrole (např. záškoláctvím) a vytvoří si vlastní hodnotový systém a chovají se vysoce nezávisle, anebo, což je méně časté, se kontrole vymknou jen v době svého volného času.

Některé party tráví čas v hernách a k delikvenci je přivede nedostatek financí na tuto zábavu. Jiné skupiny vede k trestné činnosti nuda. Velmi častým motivem delikvence v partě je snaha předvést se před vrstevníky (Matoušek, Kroftová, 1998).

3. DROGOVÁ SUBKULTURA

Většina mladistvých delikventů páchá trestnou činnost související s drogami. Jde především o TČ páchanou pod vlivem omamných látek, kdy si tímto způsobem dodávají odvahy, odbourávají drogou zábrany, nebo se dopouští samotných deliktů, kdy například můžeme uvést výrobu a distribuci omamných látek.

„Finanční náročnost drogy, změna osobnosti (ztráta zábran, neschopnost sebeovládání, bezohlednost a egocentričnost) a hodnotového systému narkomana zvyšují pravděpodobnost trestné činnosti závislých lidí“ (Vágnerová, 1999, s. 307).

3.1 Mladistvý versus drogy

Mnohdy ani nejbližší příbuzní nepoznají na jedinci, že se dostal do problému spojeným s drogou. Následující varovné příznaky, by mohli být nápomocny k rozpoznání této problematiky.

Varovné příznaky, které by mohly rodiče vést k podezření na užívání drog dítětem:

- výkyvy nálad,
- výrazná malátnost se střídá s hyperaktivitou,
- ztráta sebekontroly,
- nekontrolovatelné stavy agrese nebo depresivní, negativistické stavy,
- opakující se absence ve škole,
- změny tělesných funkcí – výraz očí, jejich barva, jas, zarudnutí,
- změny svalového tonu, ochablost, případně křečovitá křečovitost,
- spavost (Novotná, Kremlíčková, 1997).

Problémy ve škole, které mohou být spojeny s užíváním drog:

Nemusí se objevit hned zpočátku, dá se ale říci, že užívání drog k potížím ve škole dříve nebo později nutně vede. Objevuje se absence, zhoršuje se prospěch. V této fázi to ještě často nevypadá, že by v pozadí potíží byl problém s drogami. Je třeba sledovat i další příznaky a celý obraz dávat trpělivě dohromady. Paradoxně právě snaha o udržení dobrého prospěchu či o složení náročných zkoušek bývá důvodem k prvnímu drogovému experimentu.

Ztráta původních zájmů:

Jedná se především o původní časově i fyzicky náročné koníčky, jako je sport, nejrůznější aktivní umělecká činnost a podobně. Setkáváme se najednou s různým odmítáním dříve milované zábavy.

Změna přátel a party:

Nejde ani tak o vzhled a způsob vyjadřování, jako spíše o způsob trávení volného času. Pravidelné a velmi časté navštěvování diskoték a hudebních klubů, které se stává vlastně jedinou zábavou, výrazně zvyšuje riziko drogových experimentů. Organizované skupiny či skupiny mládeže svázané silnou vnitřní ideologií riziko drogových problémů snižují. Je zde nabízen alternativní systém hodnot, často drogy přímo odmítající. Je třeba ale udržet míru, protože stejně rizikové jako drogy jsou do extrémů strukturovaná společenství sekty.

Změny chování:

Bez povšimnutí by neměly zůstat ničím neodůvodněné stavy nápadné veselosti či aktivity. Za pozornost stojí zejména náhlá noční nespavost spojená s různým, často dosti nesmyslným kutěním a podobným konáním. Stejně tak jsou nápadné stavy skleslosti, únavy a opakující se depresivní rozlady. Nelze ovšem vyloučit, že podobné chování může být prostě projevem onemocnění.

Slabost, spaní během dne:

Celkově klesající výkonnost, zhoršená koncentrace a hlavně náhlé spaní přes den jsou možnými příznaky braní drog. Nápadné jsou tyto příznaky především v kombinaci s celkovou změnou životního stylu, která nastala v poslední době.

Ztráta chuti k jídlu, hubnutí:

Jeden z velmi nápadných příznaků užívání tzv. stimulačních drog. Tyto látky mají jako jeden z vedlejších účinků právě potlačení chuti k jídlu. Hubnutí je zde přirozeným důsledkem. Opiáty či halucinogenní drogy se takto projevovat nemusí.

Kožní defekty:

Další z mozaiky příznaků, které mohou složit v celek obraz užívání pervitinu, respektive již vznikající drogové závislosti. Jde o stopy po škrábnutích a jiných drobných sebepoškozeních, zejména na obličeji a hřbetech rukou.

Odcizování peněz, předmětů:

Zpočátku nevšimavé mizení malých finančních částek, se postupně mění ve stále zoufalejší snahu uživatele obstarat si dostatek peněz na drogy a následující krádeže peněz či jiných cenných věcí. Předchází často prodej všeho cenného, co bylo ve vlastnictví mladistvého, včetně milovaného oblečení. Jde o příznak charakteristický pro prohlubující se závislost na droze.

Nález stříkaček, jehel a drog:

Zde je již situace zřejmá. Přesto se poměrně často stává, že rodiče v této situaci rádi uvěří vysvětlení, že "nádobí" patří jiné osobě, u potomka jen v úschově a podobně. Toto vysvětlení je sice možné, ale vysoce nepravděpodobné (www.drogovaporadna.cz).

Pokud se obava rodičů z užívání drog u dítěte potvrdí, je nutné zahájit určitá opatření a nalézt cestu ven z tohoto nebezpečí.

Když je jisté, že mladistvý drogy užívá, je důležité poradit se s odborníkem, jak s touto situací naložit. Řešit s odborníky dostupné služby, případně léčbu. I osoby, které řeší, či řešily podobný problém, mohou být nápomocny radou.

O tomto problému by měla hovořit nejbližší rodina. Je velmi nutné hovořit s uživatelem drogy o tomto problému a nabídnout mu pomoc.

Podle posledních statistik má s drogami (byť převážně tzv. lehkými) zkušenost každý třetí člověk ve věku osmnácti let. Drogová zkušenost je závažný fakt, ale nemusí ještě nutně znamenat víc než další, tentokrát vysoce rizikový, životní experiment. Pokud celá věc experimentem neskončí, vzniká drogový problém (www.vscr.cz).

3.2 Alkohol

Česká společnost neshledává v rozporu s dobrými mravy konzumaci alkoholu. Přesto, že podávání alkoholu osobám mladším 18 let, je trestně postižitelné, již v osmdesátých letech většina adolescentů udávala první zkušenost s alkoholem v období mezi 9. a 11. rokem života. Analogické údaje z devadesátých let jsou velmi podobné.

Potvrdilo se, že zákonná hranice 18 let věku není pro konzumaci alkoholu žádnou významnou bariérou a že nejen alkohol, ale i abstinence nejsou mladistvými hodnoceny jednoznačně. Když většina mladistvých uznává škodlivost a nebezpečnost nadměrného pití, alkohol současně vstupuje jako přirozená součást společenského života této skupiny jedinců (Macek, 2003).

4. TRESTNÁ ČINNOST MLADISTVÝCH

Kriminální činnost mladistvých se velmi liší od kriminality dospělých. Mladiství delikventi páchají skupinovou trestnou činností. Příprava deliktu je nedokonalá, nedostatečná. Při páchání trestné činnosti obvykle devastují okolí, ničí předměty. Velký vliv na páchání delikvence má alkohol, drogy (zvýšená agresivita). Finance, které získají, utrácejí společně. Při recidivě se vyskytují specifické znaky z předcházejících deliktů (Konrád, Porada, 1996).

Následně tito autoři uvádějí typické způsoby páchání trestné činnosti mladistvých.

4.1 Typické způsoby páchání protiprávního jednání mladistvých:

- mladiství častěji páchají trestnou činností ve skupině,
- jiný hodnotový systém mladistvých určuje výběr předmětu útoku,
- příprava je obvykle nedokonalá, schází plánování, nedostatečně bývají připraveny nástroje ke spáchání činu,
- v chování se projevuje neúměrná tvrdost (devastace okolí, ničení předmětů, znehodnocení zařízení),
- na páchání trestné činnosti má vliv alkohol, drogy (zvýšená agresivita)
- při opakované trestné činnosti se vyskytují specifické znaky z předcházejících deliktů,
- při přípravě se mladiství rádi svěřují ostatním členům party,
- věci se zpravidla dělí ve skupině, finance se utrácejí společně,
- mladiství obvykle odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo které se jim líbí,
- mladiství jednají více emotivně než rozumově, trestná činnost je páchána živelně.

4.2 Majetková kriminalita:

- krádeže věcí z automobilů,
- krádeže vloupáním do ostatních objektů,
- krádeže v jiných objektech,
- krádeže kapesní,
- krádeže jízdních kol,
- krádeže vloupáním do bytů,
- krádeže vloupáním do víkendových chat,
- krádeže v bytech.

4.3 Násilná kriminalita:

- vydírání,
- loupeže,
- úmyslné ublížení na zdraví,
- porušování domovní svobody.

5. POSTAVENÍ MLADISTVÉHO V TRESTNÍM PRÁVU

K 1. 1. 2004 vešel v ČR v platnost v zákon číslo **218/2003 Sb.**, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

Tento zákon představuje samostatnou právní normu, která upravuje způsob zacházení s dětmi a mladistvými, kteří se dopustili kriminálního jednání. Důraz je při tom kladen na prevenční opatření, na zapojení mladistvého pachatele do procesu odčinění újmy, která vznikla jeho protiprávním jednáním. Zákon při tom preferuje výchovné a léčebně ochranné prvky nápravy.

Zákon určuje dominantní postavení speciálních soudů mládeže, posílení úlohy Orgánu sociálně právní ochrany dětí a Probační a mediační služby ČR.

Je-li mladistvý soudem shledán vinným, neukládá se mu trest, ale tzv. opatření. Zákon zná tři druhy opatření: výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření. Soud rovněž může upustit (případně podmíněně upustit) od uložení opatření.

Soud může mladistvému uložit také trestní opatření, jehož druhy společně výchovnými opatřeními a ochrannými opatřeními jsou popsány níže.

5.1 Výchovná opatření

Dohled probačního úředníka

Dohled probačního úředníka spočívá v pravidelném sledování chování mladistvého delikventa v jeho domácím prostředí. Jedná se o namátkové kontroly doma v místě bydliště. Probační úředník může také provést kontrolu ve škole, kde mladistvý studuje a také popřípadě v zaměstnání.

Probační program

Především se jedná o programy sociálního a psychologického výcviku. Probační program slouží také k poradenství, možnosti absolvovat vzdělávací či rekvalifikační programy nebo programy zahrnující obecně prospěšnou činnost. Zde se nejedná o trest obecně prospěšných prací.

Výchovné povinnosti

Výchovnými povinnostmi se rozumí ty, které směřují k zajištění řádného života mladistvého delikventa. Především se jedná o povinnost bydlet s rodičem, nahradit způsobenou škodu, vykonat společensky prospěšnou činnost. Je-li jedinec závislý na omamných látkách je povinen se podrobit léčení závislosti a podobně.

Výchovná omezení

Výchovná omezení spočívají v zákazu určitých akcí. Jedná se například zákaz vstupu na hudební koncerty, fotbalové zápasy, kdy jsou tyto zákazy spojené s předešlým proviněním. I styk s určitými lidmi je možné mladistvému zakázat, jedná-li se například o osoby, které by měly na mladistvého špatný vliv, kdy by svým jednáním a chováním ovlivňovaly nápravu jedince.

Napomenutí s výstrahou

Napomenutí s výstrahou může udělit soudce, nebo v přípravném řízení státní zástupce. Tento orgán mladistvému důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na důsledky, které mu hrozí, pokud by se v budoucnu dopouštěl další trestné činnosti.

5.2 Ochranná opatření

Ochranné léčení

Ochranné léčení může soudce nařídit například psychiatrické, protialkoholní, protitoxikomanické, nebo sexuologické. Je ukládáno osobám závislých na omamných látkách, alkoholu, trpí-li osoba vážnou psychickou poruchou, deviací.

Zabezpečovací detence

Tento druh speciálního zařízení je ochranné léčení, které je vykonáváno v uzavřeném zařízení, spravovaném Vězeňskou službou České republiky. Pro osoby, které jsou umístěné v zabezpečovací detenci, je mnohem těžší uprchnout, než tomu je v případě léčby vykonávané v lékařském zařízení.

Ochranná výchova

Ochranná výchova se ukládá v případech, kdy o výchovu mladistvého není dostatečně postaráno. Když dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána nebo prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku řádné výchovy. Ochranná výchova se vykonává ve zvláštních ústavech pro mladistvé.

Zabrání věci či jiné majetkové hodnoty

Opatření se týká věcí, které byly získány trestným činem nebo věcí, které ohrožují bezpečnost, či věcí, které náleží mladistvému, kterého nelze odsoudit, nebo u něhož bylo upuštěno od uložení opatření.

5.3 Trestní opatření

Obecně prospěšné práce

Horní hranice tohoto trestního opatření je poloviční oproti trestu obecně prospěšných prací ukládanému dospělým pachatelům. Vždy se musí přihlídnout k možnostem mladistvého a jeho poměrům, jedná se především o přizpůsobení těchto prací školní docházce a podobně.

Domácí vězení

Domácí vězení se ukládá mladistvým za stejných podmínek jako dospělým pachatelům, tedy na dobu až dvou let. Jedná se o nové trestní opatření, které lze uložit od 1. 1. 2010). Je prováděno pod dohledem probačního úředníka. Domácí vězení je novou alternativou jako náhradou trestu odnětí svobody. Odsouzený je povinen se nacházet

v místě svého trvalého bydliště v pracovní dny od 20. hodiny do 5. hodiny ranní. O víkendech je povinen se zdržovat v místě trvalého bydliště po celých 24 hodin.

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Trestní opatření lze mladistvému uložit nejdéle na dobu nejdéle 5 let. Jedná se především o návštěvy koncertů, sportovních utkání a podobně.

Peněžité opatření

Může být uloženo ve výši 10 až 365 denních sazeb, přičemž denní sazba se smí pohybovat v rozmezí 100 – 5.000,- Kč. Opatření lze uložit jen tehdy, je-li mladistvý výdělečně činný nebo to umožňují jeho majetkové poměry,

Peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu

Jedná se o pohružku peněžitým opatřením. Mladistvému se stanoví zkušební doba. Pokud v ní nepovede řádný život, bude muset peněžité opatření zaplatit.

Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty

Opatření lze uložit, jedná-li se o věc, která byla použita ke spáchání provinění nebo k tomu byla určena.

Zákaz činnosti

Uložený zákaz nesmí být na překážku přípravě na povolání mladistvého a nesmí být delší než 5 let. Například jedná-li se o mladistvého připravujícího se na povolání v zemědělství, není mu možné uložit zákaz řízení motorového vozidla traktoru.

Vyhoštění

Vyhoštění je možné uložit jen cizincům, kteří v České republice nemají rodinu a nemají zde ani azyl.

Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem

Toto opatření je to obdobné jako u dospělých pachatelů.

Jedná se o pohružku odnětím svobody, kdy se mladistvému stanoví zkušební doba, a pokud v ní nepovede řádný život, bude muset vykonat opatření odnětí svobody v příslušné věznici pro mladistvé.

Odnětí svobody nepodmíněné

Trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody lze uložit jen tehdy, kdy by žádná jiná opatření nevedla k dosažení účelu zákona, tj. zejména k nápravě mladistvého.

Oproti dospělým obviněným se trestní sazby snižují na polovinu, přičemž dolní hranice nesmí přesáhnout jeden rok a horní hranice 5 let odnětí svobody. Pouze v případech, kdy by dospělému pachateli mohl být uložen výjimečný trest, může být opatření odnětí svobody uloženo mladistvému až na 10 let.

Toto trestní opatření se vykonává odděleně od dospělých odsouzených ve zvláštních věznicích pro mladistvé nebo alespoň ve zvláštním oddělení věznice (www.trestni-rizeni.com).

6. VÝKON VAZBY A TRESTNÍHO OPATŘENÍ ODNĚTÍ SVOBODY NA MLADISTVÝCH DELIKVENTECH

U mladistvých jedinců hovoříme o vazbě a o trestu odnětí svobody jako o trestních opatřeních. V zákonných normách, které tuto problematiku upravují, jsou určitá specifika, kterými se liší od výkonu vazby a trestu odnětí svobody od osob dospělých.

Jedná se především o umístování do zvláštních typů věznic pro mladistvé delikventy, do cel ve vazbě i ve výkonu trestního opatření odděleně od dospělých obviněných, či odsouzených.

Největším rozdílem je ukládání trestních sazeb za spáchaná provinění, kdy se mladistvým delikventům trestního opatření odnětí svobody, krátí výměra trestu dle Trestního zákona, na polovinu.

6.1 Výkon vazby

Výkon vazby mladistvých obviněných dle zákona číslo **293/1993 Sb.** stanovuje že, mladiství se umístují do cel zpravidla ve vyčleněné části věznice nebo na samostatná oddělení. Při umístování do jednotlivých cel se postupuje podle zásad stanovených v § 7 tohoto zákona a podle místních podmínek a možností se též přihlíží k dalším hlediskům, zejména k věku.

Umožňují-li to podmínky ve věznici, zřizuje se pro mladistvé též oddělení se zmírněným režimem.

Při zabezpečení povinné školní docházky mladistvých obviněných spolupracují orgány vězeňské služby s příslušnými školami a orgány státní správy a samosprávy.

Návštěvy u mladistvých se zpravidla realizují formami umožňujícími posílení vzájemných sociálních a citových vazeb, zejména s rodiči a nejbližšími příbuznými.

Vycházku mladistvých ve věznici lze umožnit i mimo vymezený vycházkový prostor, přičemž doba jejího trvání může být až dvě hodiny. Pokud mladistvý nemá vlastní přiměřený sportovní oděv nebo obuv, může je správa věznice zapůjčit.

Ve vnitřním řádu se přiměřeně upraví též postup při zabezpečování dalších práv a oprávněných zájmů mladistvých, zejména formy, metody a prostředky k uskutečňování zájmových, kulturních, sportovních a vzdělávacích programů, materiálně technické vybavení cel a dalších užívaných prostorů a vhodná forma jejich výzdoby.

Kázeňský trest zákazu nákupu potravin a věcí osobní potřeby s výjimkou hygienických potřeb nesmí u mladistvého přesáhnout dobu jednoho týdne, přičemž při jeho opakovaném uložení nesmí tento kázeňský trest přesáhnout dobu dvou týdnů.

Uložení kázeňského trestu umístění do samovazby je výjimečným opatřením, které lze uložit pouze za velmi závažné porušení stanovených povinností. Kázeňský trest umístění do samovazby lze uložit mladistvému nejdéle na dobu pěti dnů, přičemž po výkonu tohoto trestu lze nově uložený kázeňský trest umístění do samovazby vykonat až po uplynutí deseti dnů.

6.2 Výkon trestního opatření odnětí svobody

Výkon trestního opatření odnětí svobody mladistvých upravuje Zákon o soudnictví ve věcech mládeže zákona číslo **218/2003 Sb.** V tomto zákoně § 31 se uvádí.

Trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoníku se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok.

Nepodmíněné odnětí svobody může soud pro mládež mladistvému uložit jen tehdy, jestliže by s ohledem na okolnosti případu, osobu mladistvého nebo předchozí použitá opatření uložení jiného trestního opatření zjevně nepostačovalo k dosažení účelu tohoto zákona.

V případě, že mladistvý spáchal provinění, za které trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu, a že povaha a závažnost provinění je vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku mimořádně vysoká, může soud pro mládež uložit mladistvému odnětí svobody na pět až deset let, má-li za to, že by odnětí svobody v rozmezí uvedeném v odstavci 1 k dosažení účelu trestního opatření nepostačovalo.

Nepodmíněné odnětí svobody se u mladistvých, kteří nepřekročili devatenáctý rok svého věku, vykonává odděleně od ostatních odsouzených ve věznicích nebo ve zvláštních odděleních pro mladistvé.

Ukládá-li soud pro mládež nepodmíněné odnětí svobody mladistvému, který již dovršil devatenáctý rok věku, může s přihlédnutím zejména k délce ukládaného odnětí svobody a ke stupni a povaze narušení mladistvého rozhodnout, že mladistvý toto trestní opatření vykoná ve věznici pro ostatní odsouzené; učiní-li takové rozhodnutí, musí zároveň rozhodnout, do kterého typu věznice bude odsouzený pro další výkon nepodmíněného odnětí svobody zařazen.

Program zacházení

Od roku 1993 pracuje s klienty vězeňská služba podle materiálu tzv. Program zacházení s mladistvými vězni, který se týká práce s mladistvými odsouzenými ve věznicích. Materiál obsahuje popis pojmu mladistvý, dále návrhy zacházení s mladistvými vězni a přehled navrhovaných organizačních opatření.

Pro práci s mladistvými bylo stylizováno pět podmínek a předpokladů, které vedou ke zvýšené pravděpodobnosti návratu do občanské společnosti z výkonu trestu odnětí svobody. Nejdůležitějším článkem musí být řádné pedagogické vedení a zacházení.

Podmínky a předpoklady:

1. Vytvořit podmínky pro zmírnění negativního dopadu na psychiku mladistvých vězňů, díky intenzivnímu cílevědomému zacházení a jednání v průběhu celého uvěznění. Rychle a účinně informovat mladistvé o úskalích a nástrahách trestu odnětí svobody a jak jim čelit. Velmi důležité je okamžité navázání kontaktu s funkčním rodinným zázemím mladistvých, s cílem udržení a zprostředkování častých kontaktů.

2. Vytvořit předpoklady pro nalezení odpovídajícího zaměstnání po návratu do občanské společnosti - dát šanci dokončit, zvýšit nebo rozšířit si vzdělání. To se týká pouze odsouzených mladistvých, ve vazbě možnosti vzdělávání nejsou.

3. Vytvořit předpoklady k návyku trávit volný čas uspokojujícím způsobem (s ohledem na potřeby mladistvých, ale aby to neodporovalo normám občanské společnosti a zákonům) - naplnit volný čas v průběhu výkonu vazby a trestu smysluplným způsobem, zahrnujícím vždy tělovýchovné aktivity a prvky arteterapie, s uplatňováním zásady, že výběr je volný, ale povinný. Všechny volnočasové aktivity musí být pedagogicky vedeny.

4. Vytvořit předpoklady k pochopení nutnosti vlastního aktivního přístupu k řešení životních situací bez únikových a agresivních reakcí - ve výkonu vazby a trestu vystavovat mladistvé nutnosti vlastního rozhodování (např. volba části programu).

5. Jako povinnou součást programu má každá věznice zařadit sociální výcvik, zaměřený na zmírnění nezdravě agresivního chování a zároveň na způsoby, jak agresivnímu chování předcházet a čelit (Časopis České vězeňství, 3/2001).

7. DOHLED

Následující metodický standard se zaměřuje na oblast vytvoření plánu dohledu (ve smyslu znění § 16 zákona číslo 218/2003 Sb.), na zpracování zpráv pro soudce či státního zástupce o průběhu dohledu a na oblast spolupráce střediska PMS s dalšími zainteresovanými subjekty. Tato činnost je vedena ve třech následujících krocích.

Zahájení činnosti střediska PMS

„Středisko PMS zahajuje probační činnosti na základě pověření v případech, ve kterých soudce či státní zástupce v rámci rozhodnutí o opatřeních uložil dohled. Probační úředník (asistent) v nejkratší možné době po obdržení tohoto pověření pozve klienta a jeho zákonného zástupce k úvodní konzultaci.“

Průběh činnosti PMS v rámci výkonu dohledu

Probační úředník klade důraz na navázání pracovního vztahu s mladistvým a zároveň mu poskytuje základní informace týkající se výkonu dohledu, a to takovou formou, aby klient získal srozumitelnou představu o náplni budoucí spolupráce s probačním úředníkem.

Následně sestavuje probační úředník tzv. **plán dohledu**, který slouží k individuálnímu upřesnění obsahu dohledu a jeho konkrétní podoby. Tento plán dle potřeby průběžně aktualizován. Plnění plánu dohledu je součástí realizace dohledu.

Při úvodním pohovoru v rámci výkonu dohledu je mladistvý probačním úředníkem informován a poučen o smyslu a účelu uloženého dohledu a o právech a povinnostech, které pro něho z institutu dohledu vyplývají. Mladistvý je také seznámen s právy a povinnostmi probačního úředníka v průběhu výkonu dohledu.

V rámci první konzultace dochází k ujednávání konkrétních pravidel spolupráce mezi mladistvým a probačním úředníkem, v rámci dalších dvou konzultací pak postupně k vytvoření plánu dohledu. Jeho obsah se odvíjí od pravomocného rozhodnutí

soudu či státního zástupce a zákonného právního rámce institutu dohledu (§16), dále pak od individuální situace mladistvého a specifických okolností souvisejících s trestnou činností.

Je tvořen probačním úředníkem ve spolupráci s mladistvým a představuje možnost kreativního rozvoje jejich vztahu. Probační úředník se tak s mladistvým identifikuje a pojmenovává jeho specifické potřeby a zájmy a společně hledají možnost jejich naplnění společensky a právně přijatelným způsobem. Probační úředník v maximální možné míře vyzdvihuje všechna pozitiva mladistvého, ale zároveň s ním hledá cesty, jak měnit to, co je hodnoceno jako negativní, tj. společensky a právně nepřijatelné.

V rámci konzultací plánu dohledu probační úředník otevírá prostor pro prezentaci životních postojů mladistvého a podporuje ho v získání náhledu na ty, které se neslučují se zákonem.

Jedná se o dlouhodobou práci probačního úředníka s mladistvým, která se realizuje prostřednictvím postupného naplňování cílů a dílčích kroků, jež jsou stanoveny v rámci dohledu. Probační úředník u mladistvého v průběhu dohledu využívá obou profesionálních způsobů práce - kontroly a pomoci. Je potřeba pracovat s konkrétními problémovými situacemi mladistvého, jejichž způsob řešení se v souvislosti s výkonem kontroly nebo poskytování pomoci liší. Probační úředník mladistvého při řešení jeho problémů tedy buď kontroluje, nebo mu pomáhá, v obou případech ale nechává přiměřený díl odpovědnosti za řešení situace mladistvému a jeho rodině.

Plán dohledu je nástroj, kterým je výkon dohledu průběžně vyhodnocován.

Ukončení činnosti střediska PMS v rámci výkonu dohledu

Ukončení činnosti střediska PMS v rámci výkonu dohledu znamená zpracování poslední závěrečné zprávy o průběhu dohledu, na jejímž základě (a na základě dalších

informací) pak soudce rozhoduje o osvědčení/neosvědčení se klienta ve zkušební době uloženého opatření (Metodické standardy, 2006).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

8. PRŮZKUM

Průzkum jsem provedla pomocí kvantitativní dotazníkové metody. Zvolila jsem ji z důvodu, že díky této metodě lze ve velmi krátkém čase sesbírat velké množství dat a zároveň je finančně nenáročná.

Cílem mého průzkumu bylo verifikovat či falzifikovat své předem stanovené hypotézy u osob mladistvých. Tyto odpovídaly na dotazy položené v dotazníku. Zvolila jsem otázky, které lze rozdělit do oblasti rodinného prostředí, školní prostředí, neformální skupinu – partu, užívání drog a alkoholu.

Otázek bylo celkem položeno dvacet pět. Byly formulovány velmi jasně, nevznikl žádný problém s porozuměním a vždy se mi dostal do rukou zpět stejný počet dotazníků, kolik jsem jich respondentům předložila k vyplnění.

Ke svému výzkumu jsem zvolila tři skupiny respondentů, obsahující vždy dvacet jedinců. První skupinu tvoří mladiství odsouzení v dohledu Probační a mediační služby ČR, druhá skupina je složena z mladistvých odsouzených, kteří vykonávají svůj trest odnětí svobody ve věznici Všehrdy. Poslední skupinu jsem zvolila jako skupinu srovnávací a je jí Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Holešově.

Odbornou stáž jsem vykonala ve Vazební věznici v Olomouci, kde jsem použila metodu pozorování, a dále ve věznici Všehrdy, kde jsem také sbírala data ke svému průzkumu. V těchto věznicích, stejně jako je to i u ostatních věznic v České Republice je zajištěn chod Vězeňskou službou ČR.

8.1 Vězeňská služba ČR

Posláním Vězeňské služby ČR je zajišťovat výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a bezpečnost a pořádek v soudních budovách. Vězeňská služba spravuje a střeží věznice a detenční ústavy. Dále střeží, předvádí a eskortuje vězněné osoby. K dalším úkolům patří výzkum v oboru penologie, jehož výsledky aplikuje v praxi.

Důležitou součástí činnosti je rovněž vytváření podmínek pro zaměstnávání, vzdělávání a rekvalifikaci vězňů.

Každá věznice má svého ředitele, centrálně správu zajišťuje generální ředitelství, které spadá pod ministerstvo spravedlnosti.

V ČR jsou čtyři typy věznic: s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Ve věznicích s dohledem vykonávají tresty lidé odsouzení za nejméně závažné trestné činy. Ve věznicích s ostrahou a se zvýšenou ostrahou jsou pachatelé nejzávažnějších trestných činů.

Nejvíce odsouzených, téměř 9000, vykonává trest ve věznicích s ostrahou. V režimu se zvýšenou ostrahou je kolem 1150 odsouzených. Za nejzávažnější trestnou činnost je v českých věznicích také 37 vězňů odsouzených na doživotí, z toho 35 mužů a dvě ženy.

V jedné věznici mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím není ohrožen účel trestu. Vězeňská služba jako součást trestní justice respektuje právní řád České republiky, Listinu základních práv a svobod a Doporučení Rady Evropy.

Vězeňská služba České republiky se řídí platnými zákony a předpisy:

Zákon č. 555/1992 Sb. - O vězeňské službě a justiční stráži České republiky,
Zákon č. 169/1999 Sb. - O výkonu trestu odnětí svobody ,
Zákon č. 361/2003 Sb. - O služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů,
Zákon č. 345/1999 Sb. - Řád výkonu trestu,
Zákon č. 262/2006 Sb. - Zákoník práce,
a dalšími interními předpisy.

9. ODBORNÁ PRAKTICKÁ STÁŽ VE VAZEBNÍ VĚZNICI OLOMOUC

Odbornou praktickou stáž jsem vykonala ve Vazební věznici v Olomouci.

Vazební věznice Olomouc je organizační jednotka **Vězeňské služby ČR** pro výkon vazby mužů, žen a mladistvých z regionu Olomouc, Prostějov, Kroměříž, Přerov, Svitavy, Šumperk a Zlín s odděleními pro výkon trestu odnětí svobody mužů s dozorem.

V této věznici je normová ubytovací kapacita celkem 276 míst, z toho 139 ubytovacích míst je určeno obviněným a 137 ubytovacích míst odsouzeným.

V rámci svého minulého pracovního působiště, jsem mohla poznat výkon trestu odnětí svobody dospělých mužů. Ale velmi mě osobně zajímalo, jak probíhá výkon vazby u osob mladistvých.

9.1 Průběh stáže ve vazební věznici

Ve Vazební věznici Olomouc jsem se postupně seznamovala s celkovou problematikou výkonu vazby mladistvých obviněných. Osobně jsem se zúčastňovala preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů, kde jsem mohla pozorovat chování těchto osob.

Na každou aktivitu s obviněnými je vypracován zvláštní projekt, obsahující obsah, cíl a metody dané aktivity, který musí být schválen ředitelem příslušné věznice. Každý týden je spoluprací vychovatelů, speciálních pedagogů, sociálních pracovníků a psychologa vypracován týdenní plán aktivit s obviněnými.

V následujících částech budou zmíněny dvě studie, ve kterých jsem pozorovala chování a zpětnou vazbu obviněných v rámci aktivity, vedené vychovatelkou Dagmar.

9.1.1 Aktivita č. 1 s vychovatelkou Dagmar

Ve Vazební věznici v Olomouci pracuje s mladistvými obviněnými vychovatelka Dagmar, která mě provázela aktivitami, s mladistvými obviněnými. Paní Dagmar je u obviněných velmi oblíbená, což jsem zpozorovala hned z počátku aktivity.

Aktivita výtvarné a modelovací činnosti se konala na velmi malé místnosti, kde se nacházel televizor, čtyři stoly, video, šipky, nástěnka a spousta židlí. Zúčastnilo se jí z počátku pět mužů, ale asi během patnácti minut se přidali další tři.

Z mé přítomnosti byli obvinění nejprve rozrušení, ale během chvíle bylo vše v pořádku. Nejprve je paní vychovatelka přivítala a představila mou osobu a vysvětlila důvod mé návštěvy. Všichni jsme se usadili a začal rozhovor, vedený směrem k jednotlivým obviněným. Nejvíce se mluvilo o tom, kdo měl již soudní jednání a koho ještě soud čeká. Jaké má kdo pocity ze soudního jednání apod.

Následovně vysvětlila paní Dagmar náplň aktivity. Jednalo se o to, že nejprve byla přečtena z knihy bajka s názvem: „Bohatství nepřináší klid a štěstí“. Pro obviněné bylo úkolem, přenést tuto bajku na předem rozdané papíry. Každý měl zachytit na papír určitou část bajky. Až jedinec úkol splní, seřadí se výkresy tak, jak byl příběh v bajce vyprávěn a sestaví se z výtvorů animovaný film.

9.1.2 Aktivita č. 2 s vychovatelkou Dagmar

Počet zúčastněných osob z počátku bylo pět. Všichni zúčastnění byli blízcí věku mladistvému. Více-zájmová místnost byla velká, velmi moderně vybavená. Po zdech byly vystaveny různé výtvary z těchto aktivit. Například malované obrazy, které očividně představovaly momentální psychický stav autora, dále pletené košíky apod.

Tentokrát se jednalo o hudební kroužek. Hrál se na různé hudební nástroje – elektronické varhany, kytary. Hrály se romské písně, protože většina zúčastněných byli Rómové. Všichni zpívali. Obvinění navrhovali, že při příštím setkání by si mohli zahrát i podle not, které si nechají přinést od svých příbuzných.

Když se zazpívalo několik písní, někteří se usadili u stolů a začali tvořit různé obrázky dle předloh, které mají vychovatelé k dispozici. Nejvíce je zajímaly zamilované předlohy, které si překreslovali do svých dopisních papírů.

Obě výše uvedené aktivity provázela velmi příjemná a uvolněná atmosféra. Přístup vychovatelky byl velmi profesionální a „lidský“. Určitě k tomu přispělo i to, že osoba výchovného pracovníka byla v tomto případě zastoupena ženou. Interakce s osobou ženského pohlaví je osobám ve výkonu trestu vzácná a má kladný vliv na jejich sociálně-psychologické aspekty pobytu ve vazbě.

Ve vazební věznici v Olomouci jsem dotazníkovou metodu nevyužila, ale bylo mi umožněno si pohovořit se dvěma mladistvými obviněnými. Následně jsem zpracovala kazuistiku.

9.1.3 Kazuistika č. 1

Robert se narodil v roce 1993, nyní je mu 16 let. Je olášský Rom. Na rozdíl od jiných dnešních Romů si zachovávají svou řeč - olášský dialekt a udržují své zvyky. Jsou velmi uzavření a nenechají mezi sebe proniknout cizího člověka.

Robert na mě působí velmi klidným dojmem, není moc výřečný. Odpovídá pouze na mnou položené otázky.

Jeho rodiče žijí jako manželé. Jeho matka je momentálně ve výkonu vazby za trestný čin loupežného přepadení, kterého se dopustila společně s Robertem. Otec je v invalidním důchodě a vychovává mladší sourozence Roberta. Otec byl v nedávné době propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody, kde si odpykával trest za krádeže.

Své dětství Robert popisuje jako šťastné a spokojené. Robert má tři mladší sourozence, kteří nebyli trestně stíháni. Jeho nejmladší bratr je silně mentálně retardovaný.

Robert navštěvoval základní školu praktickou, kde neměl žádné problémy s přijímáním autority, s prospěchem měl problémy až v deváté třídě, které ale zdárně zvládl a povinnou školní docházku dokončil. Ve volném čase se věnoval sportu, plaval,

občas hrál fotbal. Nejvíce trávil čas se svou rodinou a bratranci. Je zřejmé, že k rodině velmi tíhne. Robert alkohol nepije a drogy nikdy nezkoušel.

Žádné problémy ve věznici nemá. Nebyl kázeňsky trestán. Využívá možných aktivit a pravidelně chodí na vycházky. Na cele je se svým bratrancem. Robert má dceru se svou snoubenkou. Proto popisuje vazbu jako velmi psychicky náročnou. „Stýská se mi po dceři a snoubence“, svěřil se mi. „Chodí za mnou pravidelně na návštěvy a loučení s nimi je vždy velmi těžké“. Na návštěvy za Robertem chodí také jeho babička, která byla během svého života několikrát vězněná, celkem Robert uvádí 26 let trestu odnětí svobody.

Ve vazbě je poprvé a tvrdí, že všechno bere jako ponaučení. Už by se nikdy do vězení dostat nechtěl. Po návratu domů by chtěl žít spořádaný život se svou družkou a dcerou.

Olaští Romové jsou vychováváni ke krádežím, rodiče je to od mladého věku učí. To je i případ Roberta. Zde je zřejmé a jasné, že páchaní trestné činnosti plyne z jeho výchovy, které se mu dostávalo od rodičů.

9.1.4 Kazuistika č. 2

Jakub se narodil do úplné rodiny v roce 1993. V jeho útlém dětství se manželství jeho rodičů rozpadlo. Od té doby byl se svým mladším bratrem vychovávan matkou. Ta si našla přítele, se kterým se Jakub nesl. Od svých jedenácti let začal utíkat z domova.

Na základní škole měl velké kázeňské problémy, sám přiznává, že neuznává autoritu. Chodil za školu, kouřil ve škole, fyzicky napadal spolužáky. Byl umístěn do výchovného ústavu, ze kterého ale utíkal.

Po základní škole začal navštěvovat strojírenské učiliště, ze kterého byl vyloučen pro porušování kázně. Následně se začal učit pekařem, ale studium také nedokončil.

Jakub je velmi otevřený, měla jsem možnost jej pozorovat i na aktivitách, kde se snažil být středem pozornosti.

Jakub uvádí, že je od svých dvanácti let na ulici. Nechtěl se vrátit domů, kvůli příteli matky, který ho fyzicky trestal.

Jakub byl závislý na heroinu, dále kouřil marihuanu. Je na sebe hrdý, že po nástupu do výkonu vazby, vše zvládl bez léků a své abstinenční příznaky „ustál“.

Když žil mimo domov, občas kradl. Peníze získával prací, jako zedník, také byl zaměstnaný v restauraci. To vše bez smlouvy „na černo“. Potřeboval peníze hlavně na nájem, kde bydlel se svou přítelkyní. Na drogy, jak uvádí, peníze nepotřeboval. To svědčí o jeho deliktu, za který je vzat do vazby – výroba a distribuce omamných látek. Jeho družka je také obviněna za stejný trestný čin.

V současné době se jim narodila dcera. Družka Jakuba s dcerou navštěvuje.

Jeho matka, jak Jakub uvádí, začala konečně dohánět u své vnučky to, co u Jakuba nestihla. „Snaží se být alespoň dobrou babičkou, když mě nebyla dobrou matkou.“

U Jakuba je zřejmé, že odchod otce z domova a následná matčina známost, změnila jeho život. Začal utíkat z domova. Dle mého, problémy ve škole, bylo jen „volání o pomoc“. Několikrát byl fyzické útoky směřované proti jeho osobě matčiným přítelem hlásit na Policii ČR. Ale proč sama matka, nedokázala svého syna bránit? Vždyť dítě by pro matku mělo být na prvním místě. Neměl doma pocit bezpečí. Na ulici začal užívat drogy. Jakub ví, že nastoupí do výkonu trestu odnětí svobody. Vězení je pro Jakuba alespoň jedna z možností abstinence. Po návratu by chtěl žít se svou přítelkyní a dcerou.

9.2 Programy zacházení

Vyhláškou číslo 345/1999 Sb., se vydává Řád výkonu trestu, který upravuje realizaci programu zacházení a zaměstnávání odsouzených.

Programy zacházení jsou ve vězeňských zařízeních velmi důležité. Práce speciálních pedagogů, sociálních pracovníků, vychovatelů jsou velkým přínosem pro osoby, které si odpykávají svůj trest odnětím svobody, kdy omezení svobody je vnímáno jako velká psychická zátěž.

Ve Vazební věznici Olomouc jsou nabídnuty mladistvým obviněným tyto programy:

Oblast preventivně výchovných programů:

- komunikace – vychovatel,
- sociálně-psychologický výcvik- speciální pedagog,
- výchova k partnerství a rodičovství – speciální pedagog,
- psychologie pro každého – psycholog,
- prevence drogových závislostí – speciální pedagog,
- výcvik sociálních dovedností – sociální pracovník,
- pracovní činnosti – vychovatel.

Preventivně výchovné programy jsou vedené kompetentními zaměstnanci vazební věznice nebo externími pracovníky.

Oblast vzdělávacích programů:

- dopravní kurz – speciální pedagog,
- individuální vzdělávání – speciální pedagog,
- trh práce a profesní typologie - vychovatel,
- vzdělávací cyklus Evropan- vychovatel,
- všeobecně vzdělávací cyklus- sociální pracovník.

Oblast zájmových programů:

- video-zajímavosti – sociální pracovník,
- sledování aktuálních informací prostřednictvím médií – vychovatel,

- akvaristický kroužek – vychovatel,
- kroužek ručních prací – sociální pracovník,
- hraní her na PC – vychovatel,
- filmový kroužek – vychovatel,
- bohoslužba – kaplan.

Oblast sportovních programů:

- sportovní hry – vychovatel.

10. ODBORNÁ PRAKTICKÁ STÁŽ VE VĚZNICI VŠEHRDY

V následující části práce je popsána odborná praktická stáž z věznice ve Všehrdech. Nejprve je uvedena charakteristika samotné věznice, která je jedinou v České republice, kde jsou umístěni mladiství odsouzení mužského pohlaví. Následně jsou popsány poznatky, které mi byly poskytnuty pracovníky této věznice.

Věznice je profilována jako věznice pro mladistvé odsouzené muže, trest odnětí svobody zde vykonávají i dospělí odsouzení muži v typu věznice s dohledem a dozorem.

Odsouzení jsou ubytováni na ložnicích 8 ubytoven. Ve věznici s dozorem je zřízeno specializované oddělení pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním psychotropních látek. Odsouzení jsou zde zařazeni na základě vlastního rozhodnutí a podání žádosti o zařazení, kterou posoudí odborná komise a schvaluje ředitel věznice. Kapacita specializovaného oddělení je 43 míst. Program zacházení je v tomto oddělení stejný jako pro ostatní odsouzené, aktivity jsou více zaměřené na sportovní vyžití.

V rámci programů zacházení, kde pracují odsouzení pod vedením odborných zaměstnanců, si každým rokem připravují různá kulturní vystoupení, ať již v období velikonočních nebo vánočních svátků a ve spolupráci se školským vzdělávacím střediskem, které je součástí věznice, nacvičují divadelní vystoupení. Součástí programů zacházení je i tzv. samoobslužný program, kde si odsouzení osvojují znalosti vaření, praní a dalších návyků potřebných pro civilní život. Pro odsouzené, kteří nejsou pracovníě zařazeni, je každý týden speciálními zaměstnanci vypracován časový rozvrh aktivit v rozsahu 21 hodin týdně.

Nedílnou součástí naplňování účelu výkonu trestu zejména u mladistvých odsouzených je vzdělávání, které věznice zajišťuje prostřednictvím Školského vzdělávacího střediska, které je jedním ze sedmi odloučených pracovišť Středního odborného učiliště vězeňské služby, zřízeného pro muže po roce 1990. Rozsah výuky školského vzdělávacího střediska se v průběhu let 1990-1997 postupně rozšířil

z jednoho na šest učebních oborů a po rekonstrukci bývalé výrobní haly Preciosy v roce 2005 bylo vzdělávání odsouzených rozšířeno o sedmý učební obor. Ve věznicí vznikl nový ucelený výukový komplex s kapacitou 150 žáků denního studia.

10.1 Pilotní program TP 21 Junior

Speciální pedagožka se zmínila o pilotním projektu, který zde proběhl. Zdál se mi velmi zajímavý a určitě velmi přínosný.

Pilotní projekt se jmenuje TP 21 Junior. Pilotáž projektu byla zahájena v dubnu roku 2008 a intenzivní působení na skupinu vytipovaných mladistvých. Projekt probíhal 8 týdnů. Program byl koncipován jako vzdělávací program, který bude respektovat široké spektrum cílové skupiny, který bude realizovaný ve skupině a v rámci kterého bude pracováno s prvky skupinové dynamiky.

Hlavním cílem tohoto programu byla motivace zařazených mladistvých odsouzených k vytvoření pozitivního náhledu na nevhodnost řešení konfliktních a zátěžových situací agresivním jednáním. Následné uvědomění si vlastní zodpovědnosti za své jednání a porušování zásad společenského chování.

Dílčími cíli bylo informovat mladistvé odsouzené o možných důsledcích a dopadech agresivního a násilného chování. Tento projekt měl být návodem k pozitivním změnám v chování a jednání, s cílem minimalizovat jejich násilné projevy v chování, podporu sebepoznávání a naučit je smysluplně využívat svůj volný čas.

Na základě odborných posouzení speciálního pedagoga a psychologa bylo vytipováno 6 nejproblémovějších mladistvých odsouzených. Jednalo se o mladistvé, kteří mají soustavné problémy s ostatními mladistvými a neshody řeší agresivitou.

Pracovní tým byl ve složení psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka a vychovatelů. Externě spolupracovali na zajištění aktivit projektu další 2 speciální pedagogové, pedagog volného času a vychovatel terapeut.

Dopolední část byla naplánována od obecného ke konkrétnímu, kdy se mladiství odsouzení v rámci zařazení do vzdělávacích aktivit a skupinových terapií seznámili

s teoretickými poznatky o agresi, jejími příčinami a s jejími projevy v různých formách, jako jsou domácí násilí, fyzické násilí, šikanování, role oběti, a podobně.

V rámci tohoto programu bylo pracováno jak s kognitivní, tak i emoční složkou osobnosti mladistvého. Dále byla rozvíjena kultivace jejich osobnosti a rozvoj jejich základního vzdělání v oblasti českého jazyka a komunikace s přihlédnutím k potřebám jednotlivců ve skupině.

Odpolední skupinové aktivity využívaly prvků pohybové terapie, arteterapie (léčba uměním, využívání umělecké činnosti pro léčbu psychiky a osobnosti), relaxace a sociálně psychologického výcviku. V průběhu aktivit v rámci projektu nedocházelo k výrazným nevhodným projevům v chování a v kázni zařazených mladistvých.

Postupně se zvyšoval i zájem těchto mladistvých o účast na příslušných aktivitách dle zpracovaného Časového rozvrhu plánu aktivit TP 21 Junior. Osobní postoje a názory klientů k absolvování projektu byly v závěru hodnoceny velmi pozitivně.

10.2 Den ve věznici

Dne 17. 2. 2010 jsem absolvovala stáž ve Věznici Všehrdy, okres Chomutov. Tuto věznici jsem zvolila z důvodu, že je jedinou, kde si v dnešní době odpykávají trestní opatření odnětí svobody mladiství pachatelé.

V minulých letech trestní opatření odnětí svobody mladiství odsouzení muži vykonávali také v opavské věznici. Ti byli v dubnu roku 2009 z věznice vymístěni v souvislosti s připravovaným záměrem zřídit v rámci věznice ústav pro výkon zabezpečovací detence.

Po příchodu do věznice, mě seznámila s chodem zařízení sociální pracovnice, po zbytek dne mne věznicí provázela a podávala informace speciální pedagožka. Ke dni 17. 2. 2010 si zde odpykávalo trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody celkem 158 mladistvých odsouzených, kteří jsou ubytováni ve dvou budovách.

Paní pedagožka uvedla problémy, které souvisí s přemístěním opavských klientů do věznice ve Všehrdech. Především se jedná o velkou vzdálenost a horší dopravní dostupnost, kdy u odsouzených hrozí zvýšené riziko přerušení sociálních vazeb s rodinou, minimum návštěv rodinných příslušníků.

Nejzávažnějším problémem uvádí časté konflikty odsouzených z Moravy a Čech. Velmi často dochází k fyzickým útokům mezi těmito mladistvými, kdy po každé této události, musí být zajištěno zdravotní ošetření. Tak se to děje ve všehrdské věznici dnes a denně. Dozorci ukázní jednu celu, a když vejde do druhé, začne se bojovat ve třetí. Proto jsou odsouzení z Moravy umístěny zvláště na jednu ubytovnu a odsouzení z Čech na ubytovnu druhou.

Dle speciální pedagožky kriminalita mladistvých roste a neklesá, jak je uváděno v médiích. Hlavně narůstá násilná trestná činnost, 2/3 mladistvých se dopustilo TČ loupeže. V roce 2004 zde odpykávali 2 mladiství delikventi trestní opatření za trestný čin vraždy a v roce 2008 už jejich počet byl 17.

Bylo mi umožněno s mladistvým vrahem vést rozhovor, ze kterého jsem zpracovala následnou kazuistiku.

10.2.1 **Kazuistika č. 3**

Petrovi bylo při spáchání provinění teprve 17 let. Ve všehrdské věznici je již dva roky. Petr je odsouzen za trestný čin vraždy.

Petr pochází z úplné rodiny, kde vyrůstal společně s mladší sestrou. Matka pracuje jako dělnice a otec je státním zaměstnancem. Na soužití v rodině si nestěžuje. Měl pěkné dětství. I dodnes s rodiči vychází velmi dobře.

Základní školu Petr ukončil bez menších problémů. Problémy nastaly na středním odborném učilišti, kdy začal experimentovat s drogami a chodit za školu. Z tohoto oboru byl vyloučen. Následně nastoupil na učiliště strojírenské výroby, ale kvůli nástupu do výkonu trestu, bylo studium ukončeno.

Petr stráví ve věznici celkem 10 let. Ve výkonu trestního opatření žádné problémy nemá, pouze se zmínil o tom, že si pořádně nemá s kým pohovořit z řad svých vrstevníků. Mluví o spoluvěznících jako o intelektuálně slabých jedincích.

Když jsem Petrovi položila otázku, zda je ochoten vyprávět, co se odehrálo onoho dne, kdy se dopustil vraždy, pokrčil rameny a chladně řekl, že už o tom mluvil tolikrát, že klidně vše zopakuje i mně. Z Petra jsem měla velmi mrazivý pocit. Mluvil o skutku, který spáchal obzvlášť brutálním způsobem, velmi klidně. Jakoby to bylo úplně v pořádku. Žádná lítost, prostě jen: „No už se stalo“. Bylo velmi zvláštní pozorovat jeho chování. Byl neklidný, ale upřeně se mi díval do očí. Popsal mi, jak se vše inkriminovaného dne událo. Petr se dříve cítil občas velmi nervózní, ale své chování vždy dokázal ovládnout. Jednoho dne pod vlivem alkoholu a marihuany tento nahromaděný vztek nezvládl a zavraždil.

Po pohovoru s Petrem, jsem vše konfrontovala s jeho vychovatelkou. Ta mi ujasnila, jak opravdu ve skutečnosti vše bylo. Petr si totiž spoustu věcí vymyslel a také zatajil.

Peter trpí těžkou disociální poruchou, nezvládá agresi. Jedná se o psychopatickou osobnost.

10.2.2 Rozhovor s ředitelem věznice

Po celodenní stáži jsem byla pozvána k řediteli všehrdské věznice. Velmi ochotně se mnou hovořil na téma delikvence mladistvých. Upozorňoval stále na nebezpečnost těchto odsouzených jedinců.

Uváděl i několik příběhů, které se ve Všehrdech udály. „Jednoho dne, je to již několik let nazpět, co se vracel dozorce z kontroly ubytovny do své kanceláře. Uviděl, že před dveřmi je na podlaze vylitá voda. Dveře byly pouze přivřené. Dozorce vodu překročila a otevřel si přivřené dveře nohou. To mu zachránilo život. Hned za dveřmi byly ze zásuvky vyvedené dráty, které byly svedeny na kovovou kliku dveří. Málem došlo k velkému tragédii. Věznice ihned provedla opatření, od té doby jsou v ubytovnách všechny kliky plastové“.

Druhý příběh už bohužel nekončí tak šťastně. Mladiství odsouzení se na zdravotním středisku zmocnili skalpelů a ohrožovali zdravotnický personál. Rychlý zásah dozorců zabránil v jejich úmyslu vraždit. Následně po prohlídce cely těchto útočníků, byl nalezen jejich spolubydlící pod postelí. Chtěl prozradit plán svých spolubydlících a ti ho ze strachu z prozrazení zavraždili.

10.3 Personální zajištění práce s mladistvými odsouzenými

Ve všehrdské věznici pracují s mladistvými odsouzenými následující zaměstnanci:

- 3 sociální pracovníci,
- dozorcí v nepřetržitém, 24 hodinovém režimu,
- 6 speciálních pedagogů,
- 2 terapeuti volného času,
- 6 vychovatelů.

10.4 Postup při přijímání mladistvého do výkonu trestního opatření

Tento postup přijímání odsouzeného do výkonu trestního opatření odnětí svobody je uveden v zákoně č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody.

Nástupní oddělení:

Zde je mladistvý odsouzený 6 – 8 dní, kdy se seznamuje s řády a pravidly výkonu. Na základě osobní, rodinné a školní anamnézy je vypracována k jeho osobě Komplexní zpráva. Odsouzení jsou na základě anamnéz členěni do těchto diferenciačních skupin:

- A – asociální projevy chování,
- B - disharmonický vývoj,
- C – poruchy chování,
- D – snížená mentální úroveň.

Při nástupu je nový odsouzený automaticky zařazen do skupiny č. 2. Poté dle jeho chování při výkonu trestního opatření mohou nastat dvě alternativy:

Zařazení do 1. skupiny - **Bezproblémový výkon TO**, kde mladiství mají možnost dosáhnout určitých výhod, např. vyšší limity pro nákupy, vycházky, ale hlavně možnost plnění podmínek pro podmíněné propuštění z výkonu trestního opatření.

Zařazení do 2. skupiny – **Problémový výkon TO**, kde mají mladiství určité nevýhody, např. dřívější večerka, zákaz posilovny.

10.5 Program zacházení

Pokud je trestní opatření odnětí svobody delší než 3 měsíce, je u mladistvého zpracován **Program zacházení**, jehož součástí jsou:

I. PRACOVNÍ AKTIVITY:

- pracovní zařazení formou volného pohybu,
- pracovní zařazení formou střeženého pracoviště,
- práce potřebná k zajištění každodenního provozu věznice,
- úklidové práce,
- ústavní režie,
- sebeobslužné činnosti,
- práce na zahradě,
- rukodělné práce.

II. VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY:

- vzdělávání v rámci školského vzdělávacího střediska,
- povinná školní docházka,
- občanská a rodinná výchova,
- ekonomie,
- základy právní výchovy,
- anglický jazyk,
- německý jazyk,
- český jazyk,
- český jazyk pro cizince,

- přírodovědný kroužek,
- motoristický kroužek,
- planeta Země,
- teorie sportu,
- základy společenského chování,
- základy všeobecných znalostí,
- svět práce a profesní příprava,
- základy informatiky,
- svět práce,
- zdravý životní styl,
- práce s netradičním materiálem,
- stolní a společenské hry.

III. SPECIÁLNÍ VÝCHOVÉ AKTIVITY:

- základy relaxačních technik,
- výchovné poradenství a primární drogová prevence,
- pracovně profesní poradenství,
- krizová intervence,
- psychokorektivní poradna,
- psychologické poradenství,
- pedagogické poradenství,
- sociálně právní poradenství,
- terapeutický výcvik,
- relaxační techniky,
- terapie a kultivace osobnosti drogově závislé.

IV. ZÁJMOVÉ AKTIVITY:

- šachy,
- soft tenis,
- stolní tenis,
- sálová kopaná,
- míčové hry,
- volejbal,

- floorbal,
- kondiční posilování,
- nohejbal,
- sportovní hry,
- petanque,
- elektronické šipky,
- sportovní a míčové hry,
- pěstitelství rostlin,
- hudební kroužek,
- taneční kroužek,
- výtvarné techniky,
- základy hry na kytaru.

Umístění do ubytovacího bloku:

Zde probíhá samotný výkon trestního opatření.

Pokud je výkon trestního opatření delší než 3 roky, tak 3 měsíce před koncem výkonu, je odsouzený přemístěn do tzv. **výstupního oddělení**, kde je průběžně připravován na život na svobodě.

10.6 Denní harmonogram ve věznici

5:45 hod. budíček
5:45 – 6:00 hod. osobní hygiena
6:00 – 6:15 hod. převzetí služby, početní prověrka
6:45 – 6:55 hod. rozsvička
7:20 – 7:40 hod. osobní volno
7:40 – 8:00 hod. snídaně
8:00 – 12:00 hod. aktivity s vychovatelem
12:20 – 14:30 hod. aktivity s vychovatelem
14:30 – 15:30 hod. vycházky
15:30 – 17:25 hod. aktivity s vychovatelem

17:25 – 17:40 hod. večeře
17:40 – 18:00 hod. osobní volno
18:00 – 18:15 hod. převzetí služby, početní prověrka
Následuje uzamčení ubytovny.
18:15 – 18:30 hod. úklid ubytovny
od 18:30 hod. sprchy
18:30 – 21:15 hod. osobní volno
21:15 - 21:30 hod. úklid ubytovny
21:30 – 21:45 hod. osobní hygiena
21:45 hod. večerka

11. DOTAZNÍKOVÁ METODA

Svůj průzkum jsem provedla s pomocí kvantitativní dotazníkové metody. Užila jsem tři skupin respondentů, kteří odpovídali na mnou položené dotazy.

Kvantitativní výzkum je výzkum používající statistické metody k popisu společenských jevů. Redukuje realitu na měřitelné znaky, které jsou dále zpracovány a interpretovány. Zahrnuje velký počet respondentů oproti kvalitativnímu výzkumu. Pomáhá testovat hypotézy.

11.1 Skupiny respondentů

1. Mladiství ve výkonu dohledu Probační a mediační služby ČR (20 respondentů).
2. Mladiství ve výkonu trestního opatření odnětí svobody (20 respondentů).
3. Studenti Střední policejní školy Ministerstva vnitra ČR (20 respondentů).

Dotazník celkem obsahuje 26 uzavřených otázek. Respondenti převážně odpovídali ano x ne. Dotazník je přiložen jako P1 v seznamu příloh.

Popis skupin respondentů:

1. skupinu tvoří mladiství ve výkonu dohledu PMS ČR v dohledu probačních úředníků v Jihomoravském kraji. Tato skupina je složena z mladistvých delikventů, kterým byl na základě soudního rozhodnutí uložen dohled jako náhrada výkonu trestního opatření odnětí svobody u PMS ČR. Tito odsouzení se pravidelně dostavují na střediska PMS v místě jejich bydliště. Jsou také navštěvovány probačním úředníkem doma. Jejich pravidelná kontrola chování může přispět k tomu, že bude schopen vést svůj život bez dalšího konfliktu se zákonem. V rámci dohledu je odsouzená osoba probačním úředníkem vedena k přijetí odpovědnosti za své chování a k hledání řešení následků trestné činnosti. Při této činnosti u PMS může probační úředník navázat spolupráci s rodinou klienta, s poškozeným, případně zaměstnavatelem, či školou.

Dotazníky vyplňovali 3 dívky a 17 chlapců.

2. skupina respondentů je složena z mladistvých odsouzených ve výkonu trestního opatření odnětí svobody ve věznici Všehrdy. Jedinci umístění ve věznici jsou většinou recidivisté, kde alternativní tresty byly v minulosti zmařeny, nebo ani nebylo možné za spáchané trestné činy, tyto alternativní tresty uložit. 2/3 odsouzených mladistvých si odpykává trest za loupeže, ublížení na zdraví, nevyjímaje velkého počtu vrahů. Ve věznici se této skupině věnují sociální pracovníci, speciální pedagogové, terapeuti volného času, vychovatelé a psychologové.

U této skupiny respondentů je pohlaví pouze mužské.

3. skupina respondentů je tvořena studenty Střední policejní školy Ministerstva vnitra ČR. Tuto skupinu jsem zvolila jako srovnávací. Jedná se o velmi vyhledávanou a prestižní školu. Všichni dotazovaní jsou ubytováni přes školní týden na internátě v areálu školy. Žádný z respondentů nebyl nikdy trestán za trestný čin! Tato skupina dotazovaných je složena z **deseti dívek a deseti chlapců.**

Z mého dotazníku jsem k vyhodnocení dat použila pouze některé otázky, které mi pomohly k verifikaci či falzifikaci mých **hypotéz.**

11.2 Hypotézy

H1 mladiství z neúplných rodin páchají více trestné činnosti, než mladiství z rodin úplných;

H2 mladiství z rodin dysfunkčních páchají více trestných činů, než mladiství z rodin funkčních;

H3 zda kriminalita rodičů, sklony k alkoholu, drogám, prostituci, trestná činnost rodičů má vliv na kriminální dráhu potomka – mladistvého;

11.3 Seznam otázek použitých z dotazníků

1. Pocházíte z neúplné rodiny?
2. Máte dobrý vztah s rodiči?
3. Bylo soužití Vašich rodičů narušeno (např. alkoholismus, prostituce, nevěra)?

4. Cítíte spokojenost s průběhem Vašeho dětství?
5. Dopustil se někdo z Vaší rodiny trestné činnosti?
6. Máte (měl jste) problémy ve školním prostředí s přijímáním autority?
7. Jste členem nějaké party?
8. Dopouští se Vaše parta protizákonného jednání (výtržnost, přestupek, TČ)?
9. Pijete alkohol?
10. Došlo u Vás pod vlivem alkoholu k protiprávní jednání?
11. Vyzkoušel jste někdy ilegální drogu?
12. Dopustil jste se někdy pod vlivem drog protiprávního jednání?

Tabulka 1- počty kladných odpovědí

Otázka č.	PMS	VTOS	ŠKOLA
1	13	14	2
2	18	16	20
3	3	4	3
4	15	13	17
5	17	15	2
6	8	10	4
7	13	15	9
8	6	10	0
9	17	11	18
10	6	4	4
11	13	17	3
12	5	10	0

PMS – mladistvé osoby v dohledu Probační a mediační služby ČR

VTOS – mladiství ve výkonu trestního opatření odnětí svobody

ŠK – studenti Střední policejní školy Ministerstva vnitra

11.4 Vlastní vyhodnocení dotazníků, tabulky, grafy

Výsledné hodnoty je pro lepší názornost u stěžejních dotazů zaznamenána do hodnotových grafů, kdy je zřejmý rozdíl kladných odpovědí na kladené dotazy.

Výsledné hodnoty nebyly nepřevedeny na procenta, z důvodu počtu respondentů s delikventním chováním, kterých je celkem 40 a srovnávací skupinu tvoří jedinci nedelikventní, v počtu 20. Skupiny jsem porovnávala mezi sebou navzájem.

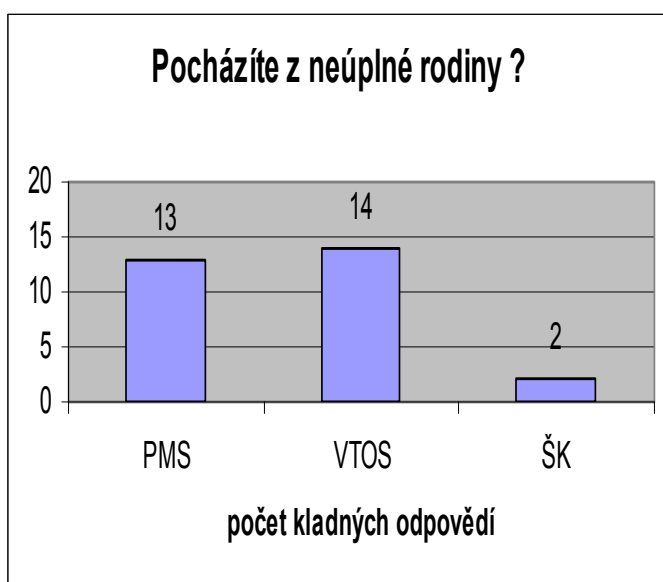
Otázka č. 1 – Pocházíte z neúplné rodiny?

Na tuto otázku, jak je zaznamenáno v tabulce a v následujícím grafu, bylo zodpovězeno kladně v případě respondentů z PMS 13x, VTOS 14x a u studentů školy pouze 2x. Tudiž je zřejmé, že u zkoumaného vzorku PMS, VTOS ve srovnání se studenty Střední policejní školy, je značný rozdíl. Zde se v mém průzkumu verifikovala první hypotéza H1 mladiství z neúplných rodin páchají více trestné činnosti, než mladiství z rodin úplných.

H1 VERIFIKOVÁNO.

Tabulka 2 – počty kladných odpovědí

otázka č.	PMS	VTOS	ŠKOLA
1	13	14	2

Graf č. 1 – vyhodnocení otázky č. 1

Otázka č. 2 – Máte dobrý vztah s rodiči?

Na tuto otázku odpovědělo 18 mladistvých v dohledu PMS kladně, respondenti vykonávající trestní opatření odnětí svobody uvedli 16x ano a studenti uvádí plných 20 kladných odpovědí.

Tabulka č. 3 – Počty kladných odpovědí

Otázka č.	PMS	VTOS	ŠKOLA
2	18	16	20

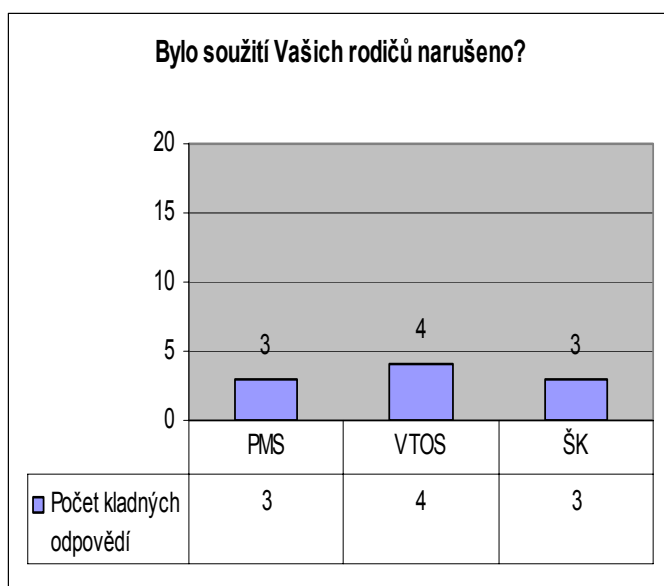
Otázka č. 3 - Bylo soužití u Vás doma narušeno (např. alkoholismus, prostituce, nevěra)?

Počet kladných odpovědí u této otázky je velmi blízký, dokonce u respondentů z dohledu Probační a mediační služby jsou hodnoty rovné s respondenty Střední policejní školy MV. U vzorku respondentů mého průzkumu je falzifikována hypotéza **H2** mladiství z rodin dysfunkčních páchají více trestných činů, než mladiství z rodin funkčních.

H2 FALZIFIKOVÁNO.

Tabulka č. 4 – počet kladných odpovědí

otázka č.	PMS	VTOS	ŠKOLA
3	3	4	3

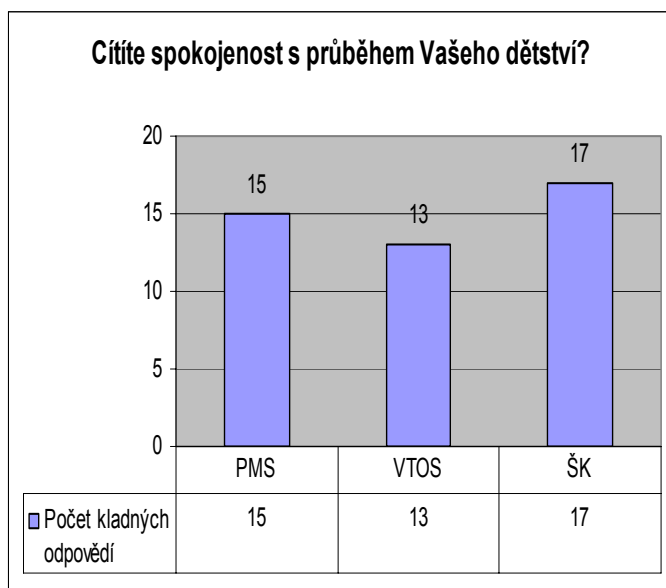
Graf č. 2 – vyhodnocení otázky č. 3

Otázka č. 4 - Cítíte spokojenost s průběhem Vašeho dětství?

Tato otázka z rodinného prostředí je svým způsobem spjata s otázkou č. 2. I zde jsou odpovědi převážně kladné u všech skupin dotázaných. Většina mladistvých má dobrý vztah s rodiči a velmi hezky vzpomínají na své dětství. Nejspokojenějšími jedinci jsou opět studenti SPŠ MV.

Tabulka č. 5 – počet kladných odpovědí

otázka č.	PMS	VTOS	ŠKOLA
4	15	13	17

Graf č. 3 – vyhodnocení otázky č.4

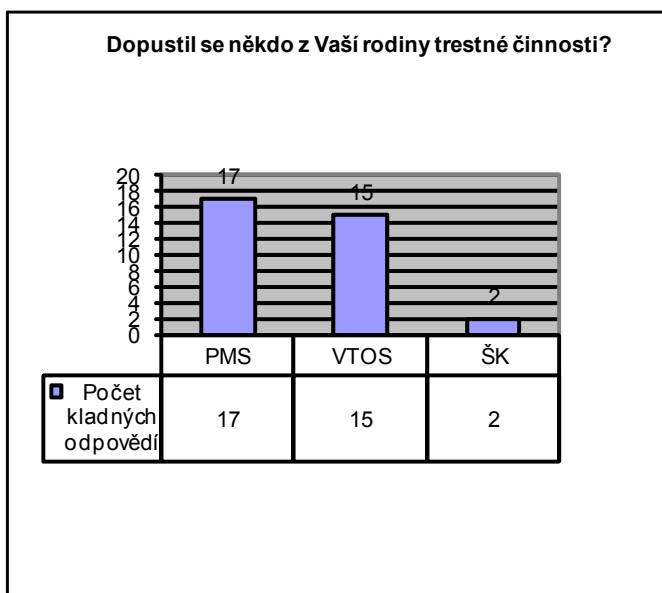
Otázka č. 5 - Dopustil se někdo z Vaší rodiny trestné činnosti?

Tato otázka byla pro mne stěžejní k verifikaci či falzifikaci třetí stanovené hypotézy. Tímto výsledkem se potvrdila hypotéza H3, že sklony k alkoholu, drogám, prostituci, **trestná činnost rodičů** má vliv na kriminální dráhu potomka – mladistvého.

H3 VERIFIKOVÁNO.

Tabulka č. 6 – počet kladných odpovědí

otázka č.	PMS	VTOS	ŠK
5	17	15	2

Graf č. 4 – vyhodnocení otázky č.5

Otázka č. 6 - Máte (měl jste) problémy ve školním prostředí s přijímáním autority?

Ve výše uvedené tabulce jsou vyobrazeny hodnoty, které jasně hovoří o tom, že delikventi v dohledu PMS odpověděli na tento dotaz z celkového počtu 20, 8x kladně a osoby ve VTOS celkem dokonce 10x, což je celá polovina. Srovnávací skupina – SPŠ MV pouze čtyři.

Tabulka č. 7 – počet kladných odpovědí

otázka č.	PMS	VTOS	ŠKOLA
6	8	10	4

Otázka č. 7 - Jste členem nějaké party?

Tato otázka souvisí s následující otázkou.

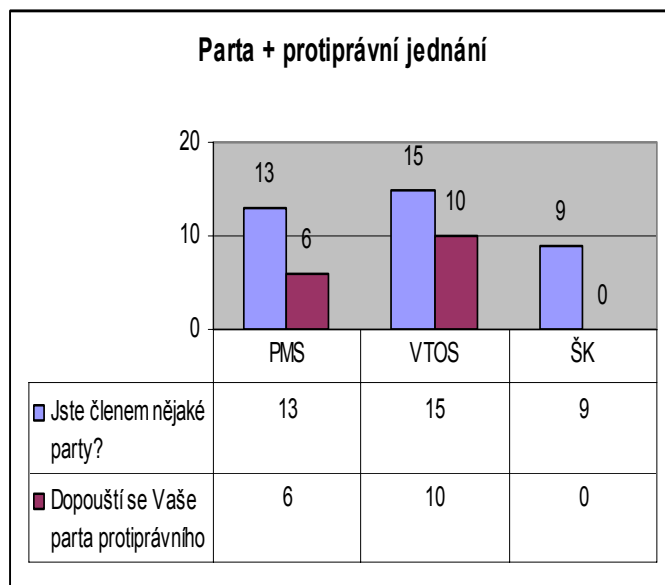
Otázka č. 8 - Dopouští se Vaše parta protiprávního jednání (výtržnost, přestupek, TČ)?

Jedinci v dohledu PMS uvedli 13x ano na dotaz, zda jsou členy party a 6x ano u následující otázky, týkající se páchaní protiprávního jednání v partě.

U delikventů ve VTOS jsou čísla ještě vyšší než u PMS. Z 15-ti dotázaných se dopouští 10 osob s partou protiprávní jednání.

Tabulka č. 8 – počet kladných odpovědí

otázka č.	PMS	VTOS	ŠKOLA
7	13	15	9
8	6	10	0

Graf č. 5 – vyhodnocení otázky č.7 a č.8

Otázka č. 9 – Pijete alkohol?

Tato otázka souvisí s následující otázkou

Otázka č. 10 – Došlo u Vás pod vlivem alkoholu k protiprávnímu jednání?

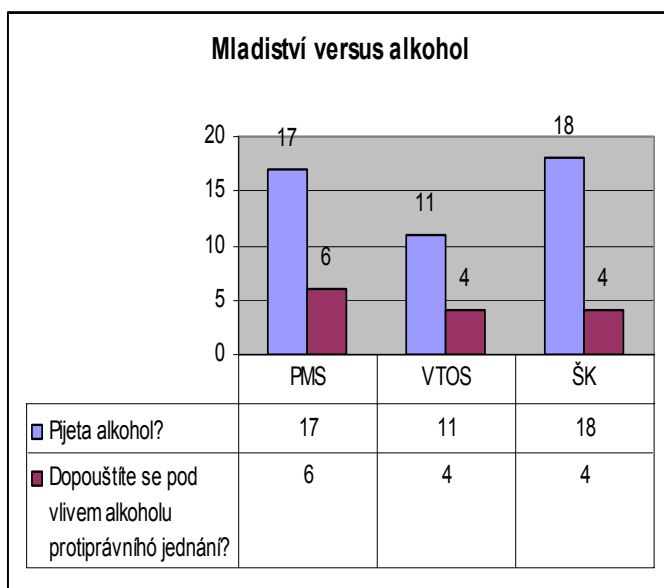
Jak je zobrazeno v grafu, zde srovnávací skupina – studenti z Policejní školy jsou jasně největšími poživateli alkoholu, kdy odpověděli v osmnácti kladných případech, že alkohol požívají a ve 4 případech se pod vlivem alkoholu dopustili protiprávního jednání.

Respondenti v dohledu PMS kladně uvedli v 17. případech, že alkohol pijí a 6 respondentů se pod vlivem alkoholu dopustilo protiprávního jednání.

U jedinců ve VTOS je uvedeno 11 kladných odpovědí na konzumaci alkoholu, kdy 4 respondenti pod jeho vlivem spáchali protiprávní jednání.

Tabulka č. 9 – počet kladných odpovědí

otázka č.	PMS	VTOS	ŠK
9	17	11	18
10	6	4	4

Graf č. 6 – vyhodnocení otázky č.9 a č.10

Otázka č. 11 – Vyzkoušel jste někdy ilegální drogu?

Tato otázka souvisí s následující 10. otázkou.

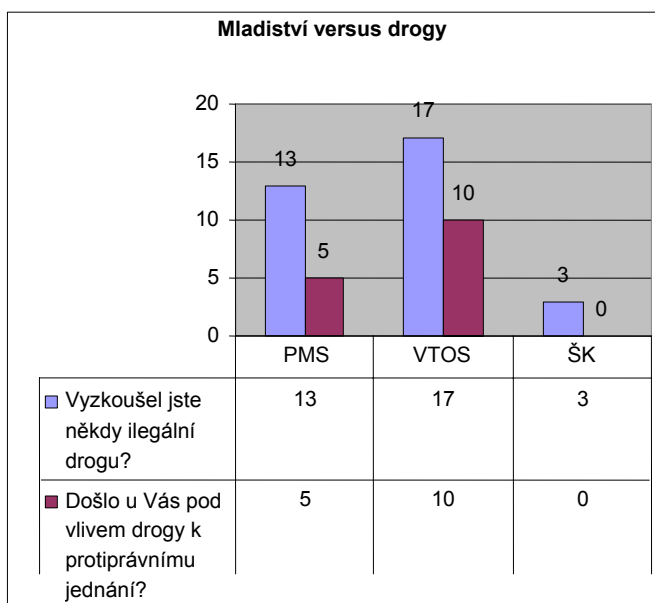
Otázka č. 12 – Došlo u Vás pod vlivem drogy k protiprávnímu jednání?

Jedinci ve výkonu trestu odnětí svobody odpověděli 17x ano v případě užití drogy a u 10. z nich došlo pod vlivem této látky k protiprávnímu jednání. Mladiství v dohledu PMS uvedli ve třinácti případech zkušenost s drogou a TČ související jen v 5 případech. Studenti SPŠ MV ve 3 případech drogu vyzkoušeli, ale nikdo se protiprávního jednání pod vlivem nedopustil.

Tabulka č.10 – počet kladných odpovědí

otázka č.	PMS	VTOS	ŠK
11	13	17	3
12	5	10	0

Graf č. 5 – vyhodnocení otázky č. 11 a č. 12

Dílčí závěr

Nejvíce odpovědí na zkoumanou problematiku daly otázky č. 1, 3, 5, ostatní posloužily k dokreslení celkové problematiky páchaní trestné činnosti mladistvými.

Otázka č. 1:

Osoby odpovídající kladně na tuto otázku v dotazníku, byly vychovávány pouze matkou. Chybí autorita otce, matka mnohdy na výchovu sama nestačí.

Otázka č. 3:

Při rozhovoru s úředníkem PMS jsem tuto otázku konfrontovala a i on, odborník, mi potvrdil z praxe: „Pokud jde o rodinu dysfunkční, tudíž je narušen určitým způsobem chod rodiny, není tento problém vždy spouštěčem trestné činnosti potomků!“

Otázka č.7 a č.8:

V teoretické části práce je uvedeno, že mladiství delikventi páchají trestnou činnost především ve skupinách, kdy tuto informaci jsem použila z knihy *Mládež a delikvence* (Matoušek, O. ; Kroftová, A., 1998). I v mém průzkumu se tato teorie potvrdila.

Otázka č. 9 a č. 10:

Při vyhodnocení této otázky je zřejmé, že mladistvým není konzumace alkoholu cizí. Nejvíce respondentů, odpovídajících na tuto otázku kladně, bylo dokonce z řad studentů Střední policejní školy MV.

U delikventních skupin je zřejmý podíl alkoholu na protiprávním jednání těchto jedinců, oproti nedelikventních jedinců.

Potvrdilo se, že zákonná hranice 18 let věku není pro konzumaci alkoholu žádnou významnou bariérou a že nejen alkohol, ale i abstinence nejsou mladistvými hodnoceny jednoznačně. Když většina mladistvých uznává škodlivost a nebezpečnost nadměrného pití, alkohol současně vstupuje jako přirozená součást společenského života této skupiny jedinců (Macek, 2003).

Všechny poznatky, které jsem nashromáždila na praktických stážích, jež jsem absolvovala ve Vazební věznici v Olomouci a ve Věznici Všehrdy, přispěly k rozšíření mého pohledu na zkoumanou problematiku. K mému průzkumu jsem využila kvantitativní metody, kdy jsem za pomoci dotazníků sbírala data k verifikaci či falzifikaci mnou předem stanovených hypotéz:

H1 mladiství z neúplných rodin páchají více trestné činnosti, než mladiství z rodin úplných;

H2 mladiství z rodin dysfunkčních páchají více trestných činů, než mladiství z rodin funkčních;

H3 zda kriminalita rodičů, sklony k alkoholu, drogám, prostituci, trestná činnost rodičů má vliv na kriminální dráhu potomka – mladistvého.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo zaměřit se na rodinné prostředí mladistvého jedince, především na sociální vazby v rodině. V části teoretické jsem pracovala se základními pojmy, možnými příčinami protiprávního jednání těchto osob, způsoby páchaní trestné činnosti. Následně jsem se zabývala postavením mladistvého v trestním právu, výkonem trestního opatření dohledu probačního úředníka nad mladistvou osobou, výkonem vazby a výkonem trestního opatření odnětí svobody.

V současné společnosti je trestná činnost jedinců velmi nízkého věku velkým problémem. Mladistvým je podle Trestního zákona č.40/2009 Sb., osoba od 15 do 18 let.

V nedávné minulosti, dle policejních statistik, se osoby v tomto věkovém rozmezí dopouštěly více trestných činů. V současné době delikvence klesá.

Trestná činnost mladistvých delikventů má svá specifika, kterými se liší od trestné činnosti, které se dopouštějí dospělí pachatelé. Jedná se především o velmi špatnou plánovitost, přípravu trestného činu, nepromyšlenost a při recidivě pachatele se vyskytují stejné znaky spáchaného deliktu. Mladiství se dopouštějí protiprávního jednání především ve skupinách. Trestnou činnost mladistvých provází velká agrese a brutalita.

Protiprávní jednání těchto jedinců je ovlivněno mnoha faktory. Počínaje dědičností, pohlavím, kdy se trestné činnosti dopouštějí především chlapci. Delikvence chlapců vůči děvčatům se pohybuje v poměru 3:1 až 9:1. To lze vysvětlit přirozenou agresivitou, zvýšenou brutalitou, soutěživostí, ochotou riskovat, snahou vyniknout a touhou po dobrodružství.

Mezi delikventy jsou zastoupeny všechny stupně inteligence. Přesto se častěji vyskytuje u slabomyslných osob, které jsou nejvíce vystaveny svodům a nejméně vybaveny zábrany. Mezi rozumovými schopnostmi a delikvencí neexistuje přímá úměra. I ke spáchání primitivního trestného činu, je potřeba určitý stupeň inteligence.

Větší procento delikventů, se rekrutuje z dětí trpících hyperaktivitou. Zvýšené procento tvoří mladiství s psychomotorickou epilepsií.

Hlavním činitelem, kterému jsem se také věnovala ve svém průzkumu, je rodina. Především funkce, struktura, vztahy v rodině, patologické jevy, se podílejí na startu kriminální dráhy potomka.

Jedinci pocházející z neúplných rodin se dopouštějí častěji protiprávního jednání, než mladiství z rodin úplných. Zde je především absence mužského pohlaví jako vzoru a autority, protože tyto osoby jsou převážně vychovávány jen matkou, která často na výchovu sama nestačí.

V mém průzkumu se mi také verifikovala u dotazovaného vzorku hypotéza, že jedinci pocházející z neúplné rodiny, se dopouštějí trestné činnosti častěji, než osoby z rodin úplných.

Trestná činnost, alkoholismus, prostituce vyskytující se u rodičů, má velmi vysoký podíl na vzniku delikvence u potomka. Dítě v tomto prostředí vyrůstá a mnohdy to chápe jako normální součást každodenního života, a tak se vyvíjí stejným způsobem.

Druhou hypotézou mého průzkumu byla právě ta, že děti pocházející z rodin kde se vyskytuje trestná činnost, se stanou delikventními. I tato domněnka se v mém průzkumu potvrdila.

Naopak jsem svým průzkumem falzifikovala hypotézu, že z rodin dysfunkčních, kde se vyskytuje nevěra, nebo je nějakým způsobem narušen chod rodiny, se u mnou zkoumaného vzorku trestná činnost nevyskytuje, ve srovnání s jedinci pocházejících z rodin funkčních.

Trestná činnost mladistvých je velmi často spojena s drogami a alkoholem. Závislí jedinci si opatřují finance trestnou činností, především se jedná o majetkovou trestnou činnost. Např. krádeže předmětů doma, v obchodních řetězcích, ve víkendových chatách, krádeže kapesní, apod.

Tyto osoby velmi nízkého věku se ale bohužel dopouštějí i závažnějších trestných činů, nevyjímaje vražd. Při odborné praktické stáži ve věznici Všehrady, jsem měla

možnost hovořit s mladistvým vrahem a následně jsem zpracovala kazuistiku, která je uvedena v praktické části mé práce.

V neposlední řadě se věnuji výkonu vazby dle zákona o výkonu vazby číslo 293/1993 Sb. a trestního opatření výkonu trestu odnětí svobody mladistvých delikventů, který je upraven zákonem o soudnictví ve věcech mládeže číslo 218/2003 Sb.

Větší pozornost jsem zaměřila na osoby mladistvé v dohledu probačního úředníka jako možnou alternativu náhradu trestu odnětí svobody. Tyto jedince v dohledu PMS jsem si také zvolila ke svému průzkumu. Další skupinu tvoří odsouzení mladiství, odpykávající si trest odnětí svobody. Srovnávací skupinou byli studenti Střední policejní školy Ministerstva vnitra v Holešově.

Při psaní této práce, jsem nasbírala mnoho zkušeností a zážitků. Jsem velmi ráda, že všichni odborníci, kteří s touto problematickou skupinou pracují, mne věnovali trpělivost a ochotně odpovídali na kladené dotazy. Myslím si, že práce počínaje PMS, vychovatelů, speciální pedagogů, psychologů a sociálních pracovníků je velmi náročná, ale hlavně je velkým přínosem pro mladistvé delikventy.

Po zhlédnutí několika aktivit, kterým se jedincům dostává ve výkonu vazby a trestního opatření odnětí svobody, mohu konstatovat, že takovou péči někteří klienti doma ve vlastní rodině nikdy nezažili. Tato péče v rámci resocializace mladistvého ve vězeňském zařízení je určitým kladem. Myslím si, že spousta dětí, by v těchto institucích ani skončit nemusela, kdyby se jim v jejich rodině dostávala řádná péče, výchova, pocit bezpečí, lásky...

RESUMÉ

Tématem této práce je problematika mladistvé delikvence. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou.

1. část je rozdělena do sedmi kapitol. V první kapitole jsou objasněny základní pojmy, se kterými je pracováno – delikvence, kriminalita, riziková mládež, vazby, trest odnětí svobody, Probační a mediační služba České Republiky.

Ve druhé kapitole se věnuji možným příčinám vzniku delikvence u mladistvých jedinců. Zde je uvedena dědičnost, pohlaví, rodina, školní prostředí, TČ ve skupině.

Třetí kapitola pojednává o drogové subkultuře a alkoholu. Mladiství užívající návykové látky páchají TČ za účelem zisku financí, které potřebují na získání drogy. Od tohoto problému se také odvíjí delikty, za které jsou následně trestáni.

Ve čtvrté kapitole jsou uvedeny způsoby páchání protiprávního jednání této problematické skupiny. Je zmíněná majetková a násilná kriminalita, které se osoby dopouští.

V páté kapitole je pojednáno o postavení mladistvého v trestním právu a možných trestních sankcích, které lze mladistvému ze zákona uložit.

Šestá kapitola je věnována výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody. Zde je uvedeno jak je v zákoně číslo 293/1993 Sb. o výkonu vazby, upraven výkon vazby osoby mladistvé. Výkon trestního opatření odnětí svobody mladistvých upravuje Zákon o soudnictví ve věcech mládeže zákona číslo 218/2003 Sb., dle kterého je vše vysvětleno v této kapitole.

Poslední sedmá kapitola teoretické části bakalářské práce popisuje činnost úředníka Probační a mediační služby ČR v rámci dohledu nad mladistvým odsouzeným s podmíněným odkladem výkonu trestu odnětí svobody. Je zde uveden celý průběh spolupráce odsouzeného a PMS. Počínaje zahájením dohledu, průběh a ukončení dohledu PMS.

Druhá část práce, praktická, je rozdělena do čtyř kapitol, které jsou číslovány návazně na část teoretickou.

Osmá kapitola obsahuje popis průzkumu, který byl v bakalářské práci aplikován. Metody a cíle průzkumu. Jelikož byl průzkum veden ve vězeňských zařízeních, je zde také zmíněna Vězeňská služba ČR.

Celá devátá kapitola je věnována Vazební věznici v Olomouci. Obsahuje charakteristiku věznice, poznatky získané z aktivit s mladistvými obviněnými, kazuistiku, program zacházení s mladistvými ve výkonu vazby.

V desáté kapitole jsou uvedeny získané poznatky z věznice Všehrdy, pro výkon trestního opatření odnětí svobody pro mladistvé muže, jako jediné v ČR. V této kapitole je uvedena charakteristika věznice, postup při přijímání odsouzeného, denní harmonogram odsouzených, program zacházení, personální zajištění pro práci s touto rizikovou skupinou. Dále zde nalezneme kazuistiku mladistvého vraha, rozhovor s ředitelem věznice, popis pilotního programu TP 21 Junior, který zde proběhl a měl kladný ohlas.

Poslední kapitola bakalářské práce je věnována samostatnému průzkumu – dotazníkové metodě. Výsledné hodnoty jsou vyobrazeny v tabulkách a některé, především stěžejní otázky jsou vyobrazeny ve sloupcových grafech. Zde je uvedeno, zda-li se verifikovaly, či falzifikovaly předem stanovené hypotézy.

ANOTACE

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku mladistvých delikventů. Zejména se zabývá možnými příčinami tohoto celospolečenského problému a především rodinou, jako základní sociální skupinou, ve které delikvence vzniká.

V části teoretické jsou popsány základní pojmy, jako jsou delikvence, kriminalita, Probační a mediační služba ČR, výkon vazby, výkon trestního opatření odnětí svobody.

V části praktické jsou uvedeny resocializační způsoby práce odborných zaměstnanců PMS a VSČR. Dále je popsán průzkum a jeho vyhodnocení, kterého bylo dosaženo pomocí kvantitativní dotazníkové metody. Cílem mé práce bylo verifikovat či falzifikovat stanovené hypotézy: **H1** mladiství z neúplných rodin páchají více trestné činnosti, než mladiství z rodin úplných; **H2** mladiství z rodin dysfunkčních páchají více trestných činů, než mladiství z rodin funkčních; **H3** zda kriminalita rodičů, sklony k alkoholu, drogám, prostituci, trestná činnost rodičů má vliv na kriminální dráhu potomka – mladistvého.

Klíčová slova – kriminalita, mladistvá osoba, delikvence, trestná činnost, rodina.

This thesis is focused on juvenile offenders. Particularly discusses the possible causes of this problem and the whole society especially family as a fundamental social group in which there is delinquency. The theoretical part describes the basic concepts such as delinquency, crime, Probation and Mediation Service of the Republic, custody, execution of criminal sentences measure. The practical part is given rehabilitative ways of working and professional staff Probation and Mediation Service, Czech Prison Service. We also describe the survey and its evaluation, which are achieved by using a quantitative questionnaire methods. The aim of my work was to verify or Falsify the hypotheses: H1 adolescents from single-parent families commit more crime than adolescents from families of complete, H2 adolescents from dysfunctional families commit more crimes, than adolescents from families of functional, H3 whether criminality of parents, prone to alcohol , drugs, prostitution, crime parental influences on criminal careers child - a juvenile.

Keywords - crime, juvenile, delinquency, criminality, family.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

[1] ZÁKON Č. 293/1993 Sb. – O výkonu vazby

[1] ZÁKON Č.257/2000 Sb. – O probační a mediační službě

[2] ZÁKON Č. 218/2003 Sb. – O soudnictví ve věcech mládeže

[3] ZÁKON Č. 218/2003 Sb. – O soudnictví ve věcech mládeže

[4] ZÁKON Č.555/1992 Sb. - O vězeňské službě a justiční stráží České republiky

[5] ZÁKON Č.555/1992 Sb. - O vězeňské službě a justiční stráží České republiky

[6] ZÁKON Č. 169/1999 Sb. - O výkonu trestu odnětí svobody

[7] ZÁKON Č. 361/2003 Sb. - O služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů

[8] ZÁKON Č. 345/1999 Sb. - Řád výkonu trestu

[9] ZÁKON Č. 40/2009 Sb. – Trestní zákoník

[10] KONRÁD, Z. ; PORADA, V. *Metodika vyšetřování vybraných druhů trestných činů*. 1.vyd. Praha : Trivis, 1996. 119 s.

[12] KTAUS, B. , SÝKORA, P. *Sociální pedagogika I* Institut mezioborových studií Brno, 2009

[13] LABÁTH, V , AMBRÓZOVÁ A. *Riziková mládež : možnosti potenciálních zmien*. 1.vyd. Praha: Slon, 2001. 157 s. ISBN 80 - 85850 - 66 - 4

[14] MACEK, P. *Adolescence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. 144 s. ISBN 80 - 7178 - 747 - 7

[15] MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vyd. Praha: Slon, 1997. 141 s. ISBN 80 - 85850 - 24 - 9

[16] MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80 - 7178 - 549 - 0

[17] MATOUŠEK, O. ; KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998. 21 s. ISBN 80 - 7178 - 226 – 2

- [18] MATOUŠEK, O. *Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě*. 1. vyd. Praha : Portál, 1997. 176 s. ISBN 80 - 7178 - 121 - 5
- [19] NOVOTNÁ M., KREMLIČKOVÁ M. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*. 1. vyd. Praha : SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 1997. 115 s. ISBN 80 - 85937 - 60 - 3
- [20] VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 444 s. ISBN 80 - 7178 - 214 - 9
- [21] ČASOPIS ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ , 2001, roč.9, č.3, Vězeňská služba ČR, Praha : věznice Praha - Pankrác
- [22] www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/stare-clanky-506/kriminalita-deti-a-mladistvych-zasluhuje-trvalou-p-679 [2010-04-11]
- [23] <http://www.trestni-rizeni.com/other/radtrestu.html> [2010-04-11]
- [24] <http://cevap.cz/default.php?&ID=13&publ=17&cl=47> [2010-04-11]
- [25] www.pmscr.cz/ Metodické standardy, 2006 [2010-04-11]
- [26] <http://www.drogovaporadna.cz/rubrika.php?rubrika=14> [2010-04-11]

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

PMS Probační a mediační služba České republiky

VTOS Výkon trestu odnětí svobody.

VTO Výkon trestního opatření.

MV Ministerstvo vnitra

SEZNAM PŘÍLOH

[P1] DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den, žádám Vás o vyplnění tohoto dotazníku, který bude sloužit k výzkumu k mé bakalářské práci. Je anonymní a nebude použit k žádným jiným účelům. Děkuji Rafajová

muž   x   žena

věk .....

Studujete?

Ano

Ne

Pocházíte z neúplné rodiny?

Ano

Ne

Pokud ano, žijete s matkou?

Ano

Ne

Pokud ano, žijete s otcem?

Ano

Ne

Počet sourozenců (prosím číslem).

.....

Máte dobrý vztah s rodiči?

Ano

Ne

Bylo (je) rodinné soužití u Vás doma narušeno (např. alkoholismus, nevěra, prostituce)?

Ano

Ne

Rozumíte si s Vašimi rodiči?

Ano

Ne

Cítíte spokojenost s průběhem Vašeho dětství?

Ano

Ne

Máte kladný vztah k rodinnému prostředí?

Ano

Ne

Utekl jste někdy z domova?

Ano

Ne

Pokud ano, byl důvodem k útěku vztah k rodinnému prostředí?

Ano

Ne

Byl jste v dětství rodiči trestán?

Ano

Ne

Pokud ano, šlo o fyzické tresty?

Ano

Ne

Dopustil se někdo z vaší rodiny trestné činnosti?

Ano

Ne

Máte (měl jste) problémy ve školním prostředí s přijímáním autority?

Ano

Ne

Jste členem nějaké party?

Ano

Ne

Jste se svým postavením v partě spokojen?

Ano

Ne

Dopouští se Vaše parta protizákonného jednání (výtržnosti, přestupky, trestná činnost)?

Ano

Ne

Pijete alkohol?

Ano

Ne

Pokud ano, dosáhl jste již někdy opilosti?

Ano

Ne

Došlo u Vás pod vlivem alkoholu k protiprávnímu jednání?

Ano

Ne

Vyzkoušel jste někdy nelegální drogu?

Ano

Ne

Dopustil jste se někdy pod vlivem drog protiprávního jednání?

Ano

Ne